

BUDSTIKKA

Norsk Posthistorisk Selskap

ISSN 1891-8859

Årgang 27 nr. 3
September 2022

I dette nummer:

Noen linjer fra redaktøren	2
Redaktørens applaus	2
Lederens hjørne	3
Referat fra Polarfilex 2022	4
Kjell Åge Johansen: Christiania enningsstempel med høye og smale bokstaver	5
Egil H Thomassen: Postmesterens kone	6
Tore Haga: Korsbånd 1865	8
Karl-Erik L. Olsen: Postale spor etter Roald Amundsen	9
Tony Gade: Londonbrev funnet i rodekasse på "London 2022"	10
Trond Schumacher: Litt mer sosial filateli fra Bouvetøya	12
Arvid Løhre: Biloblaterne – slik ble de sendt	14
Arvid Løhre: Prentesvarten i Hafslo - og majoren som bodde i Oslo men levde i Sogn.	17
Trond Schumacher: Amerikabrev sendt med amerikanske handelsskip til De forente stater under og rett etter kaperkrigen (1807–1814) i Norge. Del 2. Ni 1810-1817 brev.	18
Tore Haga: Gyldahl & Hansen A/S	23
Viktige venner av NPS	24

Post til Amerika
side 18-22

Spennende messekjøp side 10

Side 5

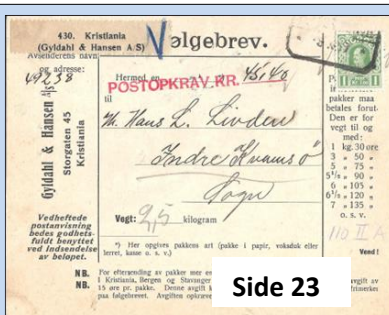
Ikke til å bli klok av?
Les og bli det, på side 8

Moderne posthistorie:
Biloblater kom i Posten,
side 14-16

Side 12

Side 23

Møteplaner 2022

17. september 2022
Øivind Rojahn Karlsen
og Arvid Løhre:
«Posten jubilerer»

19. november 2022
Odd Arve Kvinnesland

"Mot en felles postekspedisjon for Nordlandsruten. Hovedvekt fra UPU og til 1898".

Ordinære møter holdes i 2. etasje,
lokalet "Anton B.", over

Kafé Asylet

Grønland 28, 0188 Oslo kl. 13.00
Mat og drikke: tradisjonelt opplegg

Budstikka

utkommer i 2022 med fire nummer og sendes til medlemmene i NPS.

Ettertrykk tillatt etter avtale for originalstoff. (Men ikke stoff merket med ©).

Ansvarlig redaktør:

Per Erik Knudsen

Ullern allé 123, 0381 OSLO

Tlf.: 0047 928 56 143

E-post: budstikka@posthistorisk.no
per.erik.knudsen@wemail.no

Norsk Posthistorisk Selskap

Adr.: Postboks 4369, Nydalen

0402 OSLO, Bankgiro: 0540 08 40395

Leder: Trond Schumacher

Holmendammen Terrasse 22, 0773 OSLO

E-post: trond@schumacher.no

Nestleder: Øivind Rojahn Karlsen

Maries vei 12, 3610 Kongsberg

E-post: oivindr@online.no

Sekretær: Arvid Løhre,

Lurudveien 28 K,

2020 SKEDSMOKORSET

E-post: arvid@online.no

Kasserer: Gunnar Melbøe

Betzy Kjeldsbergs vei 26 E, 0486 OSLO

E-post: gmelboee@online.no

Styremedlem: Olav Dyresen

Trudvangveien 2b, 0363 OSLO

E-post: olav.dyresen@hotmail.com

Varamedlemmer:

Ole Jørgen Grann

Mikrobølgen 12c, 1151 OSLO

E-post: ole.grann@ks.no

Finn-Erling Bendixen,

Postboks 1500 Vika, 0117 OSLO

E-post: finn.erling.bendixen@bendixen.no

Hjemmeside: www.posthistorisk.no

Webredaktør: Jan Lauridsen

E-post: janlauridsen45@gmail.com

Noen linjer fra redaktøren:

lyser ut av øynene. Jeg ønsker verbale uttrykk for denne gleden. Den kan da umulig bli mindre av at vi andre kan få lese om og se objektene, Der er slik at innen posthistorie finnes samleverdige objekter i alle tenkelige prisleier. Vi setter dem inn i vårt private system, forsker og nyter,

Per Erik

Jeg fant, jeg fant

Også dette nummeret av Budstikka er sent ute.

I første kapittel i *Skipper Worse* finnes en setning som er blitt ordtak; *Vi kommer sent – hr. Kunsell! men vi kommer godt*. Om ikke Budstikka holder samme litterære kvalitet som salig Kielland, så er bladet lesverdige.

Overskriften jeg bruker, indikerer at bladet er satt sammen av beskrivelser av mange funn. De som har skrevet for oss, bør være forbilder for medlemmer som ikke er like flinke til å fortelle i artikkelform om sine funn.

På møter i klubber eller bare mellom venner hender det at vi får se objekter hvor funnglede og eierglede

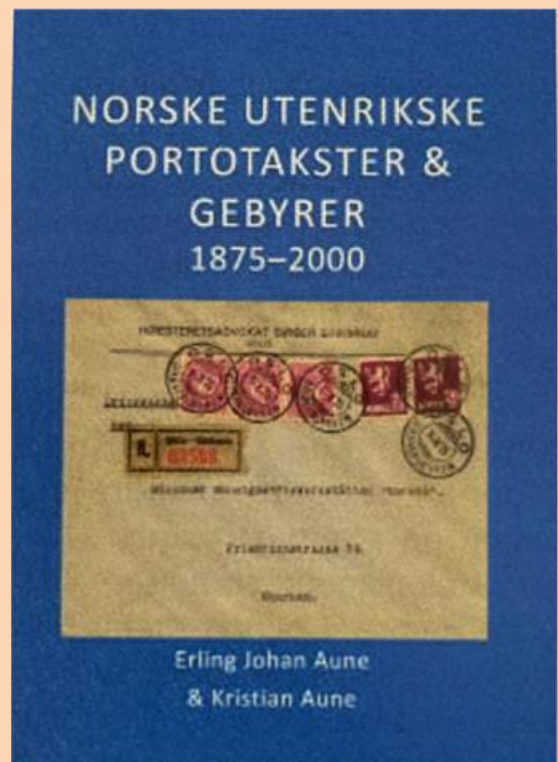

Redaktørens applaus

Brødrene Erling Johan Aune Kristian Aune fortjener stående applaus for det storverket de nå er blitt «ferdige med». Redaktøren av Budstikka kan bare ydmykt slutte meg til anmeldelsen i NFT.

Boken er stor, viktig på flere plan. Kanskje er det forslitt å kalle boken et livsverk. Men det ligger mange ulønnete årsverk bak verket.

Om du skulle okke deg over prisen, så tenkt på at for brukerne er den så godt som gratis!!

MEDLEMSNYTT

Wilfred Wasenden, støttet av Per Erik Knudsen, har foreslått **Morten Pieper**, Vedbæk, Danmark. Sentral dansk filatelist og posthistoriker med høyt premierte utstillingsekspozoner og sentrale verv innen dansk filateli. Har vært formann i Dansk Posthistorisk Selskap i to perioder, han har vært styremedlem i Filatelistisk Selskab siden 2018 og styremedlem i Danske Filatelisters Fællesfond 2005-2021. Er for tiden kasserer i Københavns Philatelist Klub, der han tidligere også har vært formann og styremedlem. Han har også et omfattende forfatterskap bak seg, og har bidratt med en rekke posthistoriske foredrag.

Erik Martens, Sandnes, er foreslått av Terje Slettebø, støttet av Hallvard Slettebø. Han ble også foreslått i januar 2014, og sirkulert i Budstikka nr. 1 – 2014. Den gang stilte han seg litt avventende til medlemskap. Vanlig praksis er at kandidater som er foreslått tidligere og «sirkulert», ikke skal behøve å gjennomgå ny høringsrunde, dersom det ikke har dukket opp nye forhold. På forespørsel har han skriftlig (e-post) akseptert medlemskap, og vi er glad for å ønske han velkommen som medlem fra 10. september 2022

Sekretæren

Vær hilset høst 2022! - med posthistorie og filateli i sentrum for mange givende fritids- og pensjonist-aktiviteter. Selv har jeg minst tre sosiale og filatelistiske begivenheter å se fram til allerede nå i september.

Først en tur til Praha og messen i Sberatel med Kirsten og venner i Oslo filatelistklubb; dernest møte i Selskapet 17. september, hvor Øivind og Arvid vil ta oss med

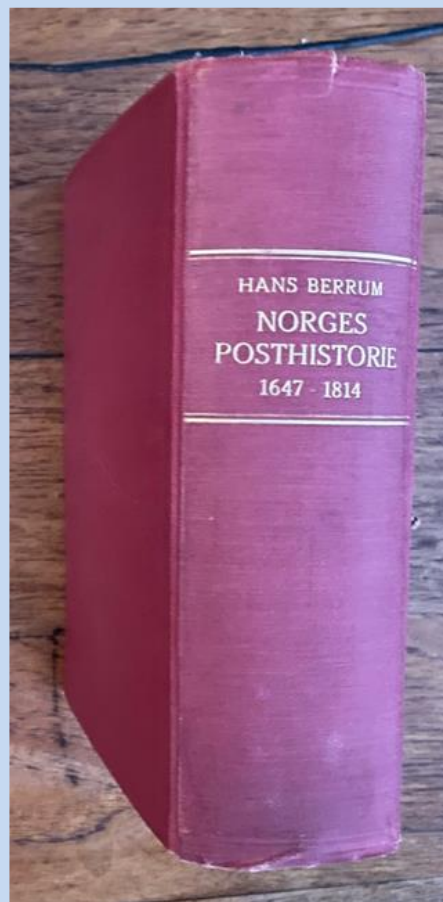
på en reise gjennom Postens jubileer fram mot årets 375 års jubileum; og sist, men ikke minst, et hyggelig filatelistisk og sosialt samvær med venner i Bodø i slutten av måneden under utstillingen «Bodø 2022». Mer av filatelistiske aktiviteter er det vanskelig å rekke over i løpet av 3 -4 hektiske høstuger.

De som kjenner meg vet at fra min side er høsten også tiden for sopp-sanking og folkeopplysning om hva man kan finne, hva man kan spise og hva man bør unngå å spise av sopp. Sopp-sanking som hobby er en fritidsaktivitet som opptar stadig flere nordmenn som ferdes i skog og mark. De mange spørsmålene og en aktiv tilstedeværelse på soppkontroller og i lokale og internasjonale FB-grupper på internett krever også sin mann. Heldigvis er det nå mange som er på banen og kan gi gode (og livsnødvendige) råd om sopp og denslags hobbyer.

Når det gjelder posthistorie som hobby, er jeg noe mer bekymret for utviklingen, dvs. for rekrutteringen. Medlemmene våre blir stadig eldre, og rekrutteringen som må til for å kunne opprettholde dagens nivå av aktiviteter er ikke god nok. Spørsmålet blir også om hva som skal til for å vekke interessen hos dem (de yngre) som ikke lenger bruker papir og frimerker i sin korrespondanse og heller ikke har en historie som innebærer et kjærlig forhold til Posten som institusjon- slik den engang var. Spørsmålet er ikke nytt, og jeg har ikke svaret. Men at våre aktiviteter og tilstedeværelse (som posthistorikere) i de lokale frimerkeklubbene rundt om i landet vil være avgjørende for rekrutteringen til Norsk Posthistorisk Selskap, er åpenbar. Så oppfordringen må være å ta aktivt del i aktivitetene i din lokale frimerkeklubb for også å fremme interessen for posthistorie.

Frimerkeutstillinger er en viktig aktivitet for flere av Selskapets medlemmer, og det arbeides både lokalt og internasjonalt for å mykne opp reglementene som er knyttet til nettopp denne siden av hobbyen vår. Jeg oppfordrer dere også til å ta en titt på Norsk Filatelistforbunds hjemmeside hvor de 'reviderte retningslinjer for bedømmelse av posthistorieeksponat på utstillinger', vedtatt av FIP, nå er lagt ut.

I lederen min vil jeg denne gang benytte anledningen til å utbringe en helhjertet skål for Posten – slik den engang var, og for det samarbeidet Posten i sin tid hadde med posthistoriker Hans Berrum med utgivelse og spredning av hans livsverk, dvs. mer spesifikt til postintendanten, som i sin tid sørget for innbinding av en av de posthistoriske 'biblene' jeg har i biblioteket mitt og som jeg ikke lenger kan leve uten. Jeg snakker selvfølgelig om verket Norges Posthistorie 1647 – 1814 av Hans Berrum (1902 – 1906) '*innbundet i rødt shirtingsbind med tittel i gull på ryggen*'. Fra Poststyrets Circulare Nr. 5. av 2. mars 1934 – punkt VIII, har jeg sakset følgende (*se nedest på denne siden*) som forteller meg alt om boken som pryder en av bokhyllene mine på hjemmekontoret:

Og jeg som trodde at innbindingen av boken min (Del 1 fra 1902 på 221 sider og del 2 fra 1906 på 543 sider pluss pluss) var av høyst privat karakter og slett ikke en gave fra posten (og postintendanten). Merk dere prisen på hele kr. 3.30 dengang da. [I dag er man heldig hvis man får kjøpt boken på et antikvariat eller på internett for 500 kroner].

Med ønske om en givende brev- og frimerkehøst fra

Trond

VIII.

Berrum: Norges Posthistorie.

Postintendanten kan fremdeles motta bestillinger på verket. Det består av to hefter, bind I omfattende årene 1647—1719 og bind II årene 1720—1814. Heftene leveres for kr. 1.00 pr. stykke og hele verket innbundet i rødt shirtingsbind med tittel i gull på ryggen for kr. 3.30.

Poststyret.

Øivind Rojahn Karlsen: Fra Polarfilex 22 i Tromsø

Polarfilex 22 ble gjennomført i Tromsø 17.-19.6.2022. Disse dagene viste Tromsø seg fra sin beste side, med mulighet til å oppleve midnattssol.

Polarfilex 22 var Tromsø Filatelistklubb sin tredje utstilling på 6 år, og utstillingskomiteen med Børre Amundsen i spissen hadde gjort en utmerket jobb. Utstillingen ble avholdt i BUL's storsal i Quality Saga Hotell og besto denne gang både av en regional del og en nasjonal del.

Her utstillingens primus motor Børre Amundsen og forbunds-presidenten Frank Gillberg.

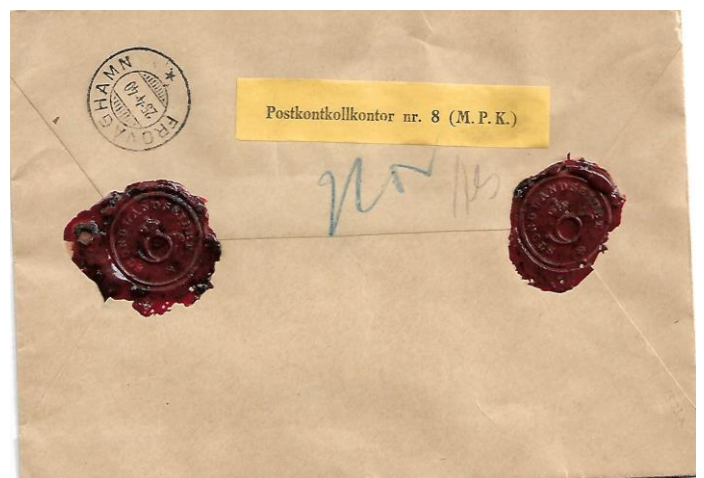
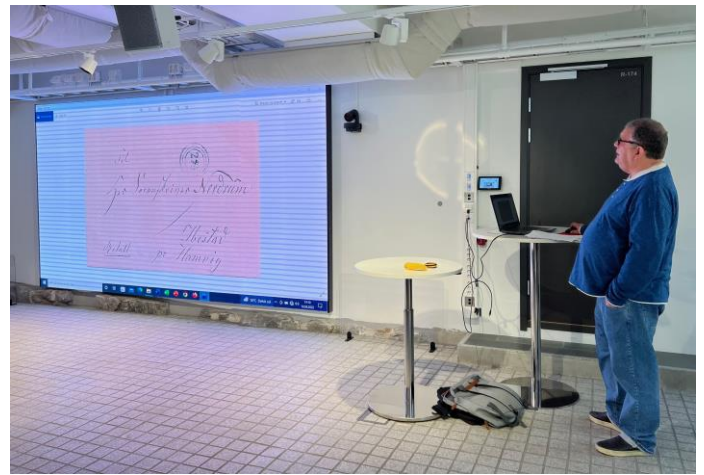
Det var høyt nivå på de utstilte samlingene. Den nasjonale delen av utstillingen hadde 14 eksponater, hvorav 5 var i posthistorisk klasse og 5 var i litteraturklassen. 5 eksponater oppnådde kravet til gullmedalje, 85 poeng. Under nasjonale utstillinger bidrar Norsk Posthistorisk Selskap gjerne med ærespriser, og den ble denne gang gitt til Are Døvles eksponat "THE POSTAL HISTORY OF FINMARK UP TO 1896", som oppnådde 90 poeng.

I den regionale delen av Polarfilex 22 var det 29 eksponater, der 13 av deltok i posthistorisk klasse. På regionalt nivå er vermeil høyeste nivå som tildeles, og der er kravet 75 poeng. I alt 13 eksponater ble tildelt vermeil under utstillingen. Æresprisen fra Norsk Filatelistforbund, "staupet", ble tildelt Jan Lauridsens eksponat "RUSSLAND VIA VARDØ, DEN MURMANKE LINJE MELLOM RUSSLAND OG NORGE 1876 - 1926", som oppnådde 91 poeng.

Under Polarfilex 22 avholdt NPS et åpent møte i "Bankhjørnet" i Sparebank 1-bygget i Tromsø. Møtet ble ledet av nestleder i NPS, og det var drøyt 20 interesserte til stede. Lokalet var romslig og godt egnet til foredraget, og hadde all nødvendig infrastruktur på plass, bl.a. en meget god prosjektor. Videre var det kaffe tilgjengelig for dem som ønsket det.

Som vanlig hadde foredraget under NPS sitt åpne møte et lokalt tilsnitt. Yngve Lundblad leverte et foredrag om posten på Senja på en utmerket måte. Han fortalte og viste mange fine objekter fra sin samling, som forøvrig deltok i den nasjonale klassen under Polarfilex 22. Bl. a. kunne forsamlingen se et sensurert brev fra Stonglandseidet med en postkontroll-etikett med stavfeil. Det var god respons på foredraget blant tilhørerne, og møtet ble avsluttet med at Yngve fikk overrakt et gavekort fra NPS.

Her blir vårt medlem Are Døvle gratulert for det beste eksponatet i posthistorisk klasse.

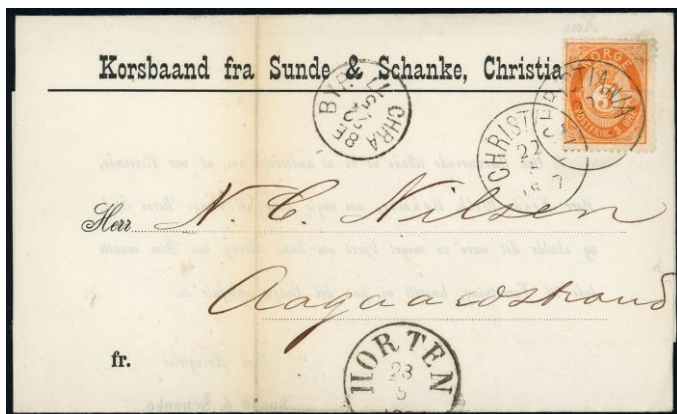
Illustrasjon fra Scandinavian Contact og Postal III

I Budstikka 1/2013 er det gjengitt en artikkel av Richard Harrison fra Scandinavian Contact 3/2012 om dette spesielle stemplet utgitt 1868. Under enringsstemplene i Norgeskatalogen Postal er det nevnt at det ble utgitt 5 stempler på dette tidspunktet hvorav 4 er vist i de 2 første utgavene. Det femte stemplet er vist i Postal III etter kopi av et brev fra Hull til Soon i 1875 og er vist over.

Type 1 – 5, hentet fra Norgeskatalogen Postal III (2021)

Informasjonen om dette stemplet er ikke fulgt opp, men kommentert av Peer-Christian Ånensen i Budstikka 1/2013. Nå i juli fikk jeg tilslag på Skanfils nettauksjon på et korsbånd (frankert med NK 23) med dette stemplet,

Kjøpt på Skanfils nettauksjon.

i tillegg har jeg nå registrert 4 stk. på løse merker (2 x 3 skill posthorn, begge 1874, 1 x 10 øre posthorn 1877 og 1 x 6 skill posthorn 1875 (beskrivelsen sier 77)). Felles for alle avstempelingene er utydelig årstall og det kan være en grunn til at vi ikke har sett så mange av dette stemplet.

Basert på artiklene i Scandinavian Contact og mine nylige funn, er vi i det minste kjent med 10 avtrykk.

Fra Skanfils nettauksjon 2022.

Illustrasjoner fra Scandinavian Contact 3/2012 (Whole number 239, December 2012) og Budstikka 1/2013.

Er det noen som har registrert stemplet på andre merker/forsendelser enn disse? Det kan ligge mange eksemplarer i samlinger hvor stempeltyper ikke er det en har sjekket når hullet i samlingen er fylt eller når det posthistoriske aspektet av forsendelser er sjekket.

Om du ikke har bevart Budstikka, er årgangen å finne på selskapets hjemmeside. Artikkelen og Peer Christians kommentar står på sidene 16 og 17.

Mon dette er bildet av en posthistoriker som føler seg feil vurdert av en umild jury eller har tapt en auksjon !

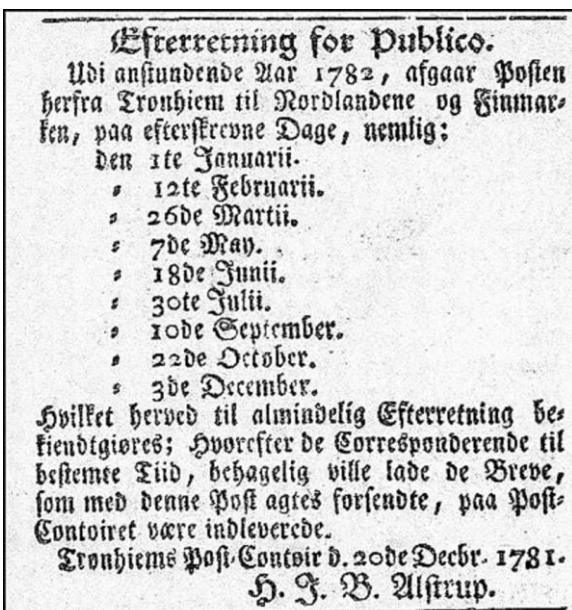
Postmester er en stillingsbetegnelse som er gått over i historien. I dag utføres denne viktige funksjonen av butikkmedarbeidere hos Rema og Coop, som leverer ut pakker over disk. Kanskje er tiden inne for et mer enn 200 års tilbakeblikk for å fortelle om postmestrenes stilling og kår den gang.

For de første postmestre var det ingen krav til fagutdannelse, men familie, riktige forbindelser og ikke minst god økonomi kunne være kriterier for ansettelse og karriereklating. En utnevning til postmester ga i eneveldets tid mulighet for en tittel som kanselliråd eller kansellisekretær i tillegg. Det ga adgang til byens beste borgerskap. Flertallet av datidens postmestre kjøpte derfor sin honnerte stilling. Men lønna var så lav at det var nødvendig med annen inntekt ved siden av. Pensjon eksisterte ikke offisielt. Ble pensjon innrømmet, var det som nådegave.

Som salige fader Holberg sa det: «*Et er et søkart at forstå, noe annet et skib at føre*». Til tross for god vilje og forståelse av arbeidsoppgavene, førte den dårlige lønna mange ganger til et stort antall kasse mangler og underslag. Ved avskjed eller død måtte etterfølger dekke mankoen for å få stillingen.

I beretningen om våre tidlige postmestre kan vi lese om avskjedigelse bl. a. av Theodorus Andersen i Larvik i 1717 og hans etterfølger Henrik Fiuren i 1837. Den sistnevnte oppga at han med sine to hustruer hadde 33 barn, og ga med det et større bidrag til fremtidige postmenn enn til postens inntekter. Videre Andreas Hofnagel i Fredrikshald i 1759, Jens Haurvig i Fredrikstad i 1762, Jacob Christensen Bjørn i Kragerø i 1757, Nicolaus Gundersen i Skien i 1780 og Hans J.B. Alstrup i Trondhjem i 1787. Den sistnevntes triste skjebne er viet så stor plass hos vår første posthistoriker Hans Berrum, at jeg fristes til å fortelle denne postmesterens historie.

Vårt kjente postikon Jens Schanche var postmester i Trondhjem i årene 1748-49. Han var i vikariat og slapp derfor å dekke sin forgjenger Peder Jensen Møenboes gjeld på 1000 riksdaler. Det måtte derimot Mandrup Funch Alstrup, som ble utnevnt i 1748 og tiltrådte året etter. Videre måtte han gi Møenboe en årlig pensjon på 50 riksdaler. De økonomiske byrdene ble etter hvert for drøye, og han søkte derfor om å få overført stillingen til sin sønn Hans Jacob Barchmann (I kildene også oppført som Borchman) Alstrup. Først ved tredje søknad i 1777 ble han bønnhørt etter anbefaling fra kronprinsen.

Det var blant postmesterens oppgaver å avertere og motta post til nord for Trondhjem. Informasjon for året 1782, undertegnet H.J.B. Alstrup.

Trondhjem fra sydøst ca. 1810

Sønnen Hans Jacob Barchmann Alstrup fikk det ikke lettere. Pensjon til faren og store kostnader med driften førte til at han i 1779 ble gitt et års utsettelse med en gjeld til Posten som skulle betales med 50 riksdaler årlig. Året etter måtte han pantsette sin gård som både var postkontor og bolig. Generalpostamtet forlangte også at han i tillegg til sin svigerfars kausjon på 1000 riksdaler måtte avlegge månedlig regnskap på byens rådstue. Dessverre for Alstrup begynte brev med innlagte penger å forsvinne fra hans kontor og 27. desember 1787 ble han derfor suspendert fra sin stilling. Det skulle vise seg at det var postmesterens kone som hadde stjålet brevene. La oss se litt nærmere på henne.

Munkegaten sett fra torget mot syd. I bakgrunnen den medtatte domkirken. Postmesteren skal ha hatt tilhold i det nordøstre hjørnet av torget, Kongens gate 16.

Thale Marie Motzfeldt var datter av en generalmajor, og ble 17 år gammel i 1769 gift med Stjørdals sogneprest Peter Wessel Brown. Hans onkel med samme navn er i vår historie kjent som Tordenskjold. Den 50 år gamle presten var enkemann og den store aldersforskjellen mellom ektefellene ble til problemer. Den unge prestefruen førte et stort hus og det er fortalt at hun sto i med flere dragoner fra lokale militære avdelinger. Bygdehistorien forteller at sognepresten ansatte to medhjelpere for å holde oppsyn med moralen på stedet. De skyldige ble innkalt på kirketeppe for å avgi skriftemål. Men arkivene forteller ikke noe om at fruens påståtte sidesprang ble ført til protokolls. Kanskje var byggedyret aktivt den gangen også og historiene diktet i hop, noe som har lange tradisjoner i vårt karrige land.

Den plagete sognepresten gikk bort i 1773 og enken ble etter to års sørgetid gift med postmester Hans J.B. Alstrup. Ved Trondhjems postkontor fortsatte hun å føre en stor husholdning. Postmesterens økonomi gikk fra vondt til verre. Etter suspensjonen i 1787 forlot postmesteren og hans hustru byen og søkte tilflukt i Sverige. Det ble oppnevnt en kommisjon for å avgjøre de rettslige sider ved kasse mangelen og ikke minst de bortkommende pengebrevene. Kommisjonen besto av justisråd rådmann Martinius Lind Nissen og byfogd Peder Bredal Møinichen. En dømmende kommisjon var beskrevet og regulert i Christian IV's Norske Lov av 1604. Kommisjoner behandlet saker på nivå med en lagrett, og dommene kunne ankes til Høyesterett. I enevoldstiden kunne dødsdommer bringes til Hans Majestets nådige avgjørelse. I vår posthistorie er det flere eksempler på dømmende kommisjoner; som ransforsøket på Hallandsåsen i 1765 og dødsdommen over postraneren Brede Nord i 1815.

Brev sendt fra Trondheim 1785. Kilde: Frimerkehuset.

Postmester Alstrups oppnevnte forsvarer, sakfører Heide, fikk et tips fra en av husets tjenestepiker om at fru Alstrup var innblandet i de forvunnede brevene. Han sendte likegodt et brev til Thale Marie i Sverige, og fikk et svar hvor hun med «mange tårer» tilsto at hun hadde stjålet 18 pengebrev. Ikke for å berike seg selv, men på grunn av mannens fortvilete økonomi. Hennes mann var uvitende om tyveriene og uskyldig. Når han var bortreist hadde hun tatt imot posten. Om natten når han var hjemme hadde hun forbudt tjenestepikene å vekke ham ved postens ankomst. Kartering skulle hun sørge for selv. På den måten hadde hun fått anledning til å naske brev og de kartene som fulgte med. Ved opplesing av andre karter hoppet hun over de brevene hun hadde tatt. «Gud ved, at det ei var med Lyst at jeg greb til denne Daarlighed eller for at forurette nogen og berige mig selv». Hun hadde pantsatt sin smykker og klær, men med et stort hus og mange barn hjalp det ikke når det var stor gjeld og høye driftskostnader.

Kommisjonen avsa sin dom 9. april 1790. For postmester Alstrup var konklusjonen at da postkontoret ikke kunne betjenes av en person alene, så kommisjonen det naturlig at han hadde overlatt noe ansvar til sin kone, som han ikke hadde noen grunn til å mistenke. Han var derfor ikke strafferettslig ansvarlig for tyveriene. Men han ble kjent skyldig for gjenstående gjeld til Posten etter at kausjonssummen var innløst og hans og konas eiendeler var solgt. Men postmesteren kone var skyldig i tyveri av kongens post.

Dommen lød: «Kanselliråd, postmester og viserådmann Hans Jacob Barchmann Alstrup bør ha sin karakter og embede forbrudt, og når han pågripes, arbeide i nærmeste festning inntil han enten betaler kasse mangelen 1269 Rdl. 76 Sk., eller han avgår ved døden. Hans kone, Thale Maria Motzfeldt, bør til Posten betale de av henne stjalne bankosedlers beløp 3062 Rdl.

Og for hennes begåtte tyveri arbeide i nærmeste tukthus i to år når hun blir pågrepet.» I tillegg skulle postmesteren og hans kone solidarisk betale kommisjonærene for deres arbeide 300 Rdl. og aktor 25 Rdl.

Slik skikken var tilbød den konstituerte etterfølger, byens politimester Hans Christian Klingenberg seg å betale Astrups gjeld. Men han fikk ikke stillingen, den gikk til Johan Henrik Lorentzen, som betalte rubbel og bit av Alstrup og konas gjeld inklusive de bortkomne bankobrevene, til sammen 4361 Rdl. 76 Sk. Men denne posthistorien slutter ikke der. Den 2. november 1798 ble Niels Griis Alstrup utnevnt til neste postmester i Trondhjem. Han var sønn av den tidligere insolvente postmester Mandrup Funch Alstrup og bror av den dømte postmester Hans Jacob Barchmann Alstrup. Majestetet og postvesenets veier var uransakelige.

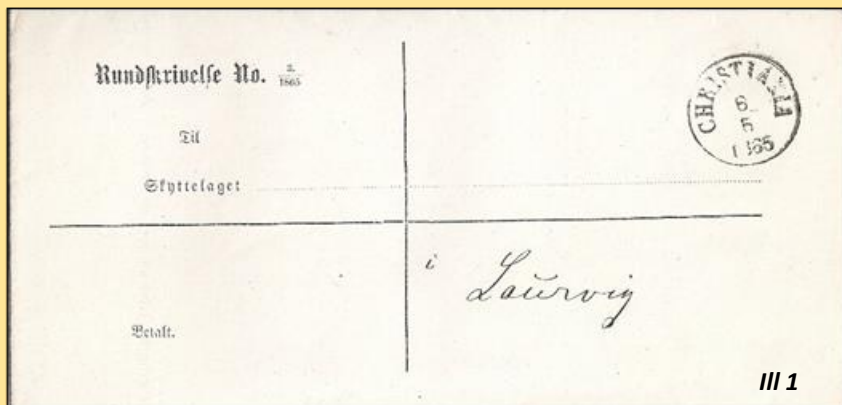
**Niels Griis Alstrup.
Postmester i
Trondhjem 1798-1829.**

Hva med postmester Hans Jacob Barchmann Alstrup og hans kone Thale Marias asyl i Sverige? I bygdehistorien er det flere fortellinger om hennes sørgelige skjebne, alt fra at hun ble forlatt av ektemannen, til at hun levde av å tigge på landeveien. Selv etter at Alstrups gjeld var betalt fikk de ikke vende tilbake til Norge. Alstrup søkte første gang forgjeves i 1792, og på nytt i 1796. Da oppga han at hans hustru etter mange lidelser var død i Sverige og at han selv levde i dyp trang etter å komme tilbake til Norge, der hans slektninger ville ta seg av ham. Denne gangen ble søknaden godkjent, og i 1800 ga kongen ham 50 Rdl. i gave og ba Posten vurdere om han og hans fire umyndige barn skulle gis økonomisk hjelp. I forkant hadde Alstrup sendt Posten en plan for endringer av Norges postvesen. Så ved kgl.res. 23. juni samme år ble han tilkjent 120 Rdl. i pensjon fordi han under krigen hadde spionert på den engelske flåten i Göteborg havn.

Det siste tegn etter denne forhenværende kanselliråd og postmester i Trondhiem finner vi i folketellingen for 1801. Her oppføres han på gården Ravneng som en 53 år gammel leieboer med 120 Rdl. i pensjon. Sammen med ham er en ugift søster Hellena Maria Alstrup, 33 år gammel med pensjon fra Posten.

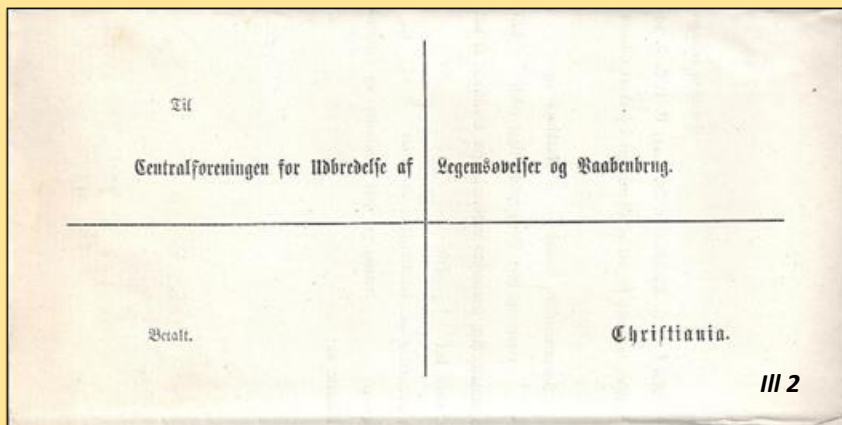
Kilder:

- Riksarkivet. Generalpostdireksjonen, Dokumenter om avsettelse av postmester Alstrup i Trondhjem.
- Hans Berrum: «Norges posthistorie 1720-1814» Kristiania 1906
- Chr. Thaulow: «Personalhistorie for Trondhjems by» Oslo 1945
- Olaf Jæger: «Norges Postmestere 1647-1814» Bergen 1950
- Digitalarkivet: Folketellingen 1801.

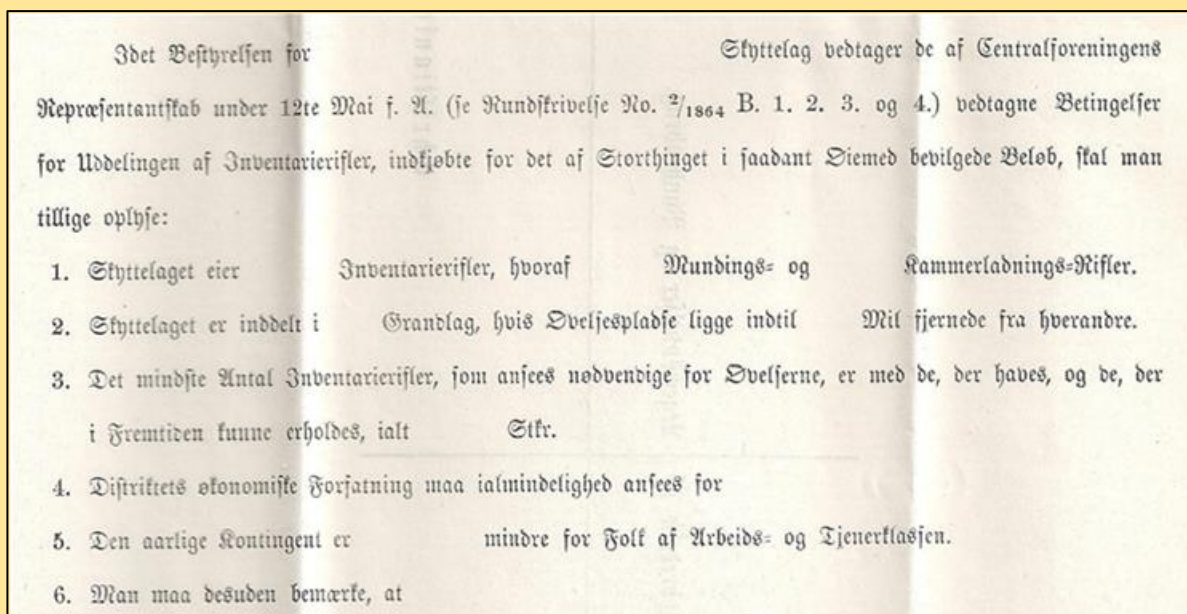
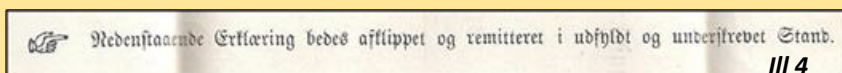
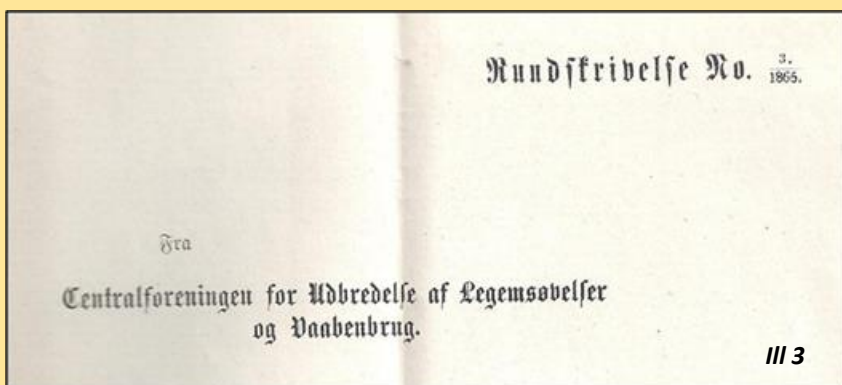
Rundskrivelsen i fig. 1, adressert til *Skyttelaget i Laurvig*, sendt som korsbånd fra Christiania 6/5 1865, har jeg hatt liggende i mange år, uten at jeg har brydd meg så mye om den. Under rydding i et lite brukt brevalbum kom den for dagen, og jeg lurte litt på hvorfor jeg hadde den. Antagelig var det fordi *Betalt* var **påtrykt** - ikke håndskrevet - og dermed innenfor min interesse for sendinger påtrykt Porto Betalt.

Jeg kunne altså ikke huske noe særlig om hva dette dreide seg om. La oss derfor brette det ut. Som korsbånd kunne jo sendingen ikke være lukket. Det var i alle fall brettet godt sammen.

Det første som kommer til syne når de ytterste brettene åpnes, vises i fig. 2. Der ser vi nok et korsbånd; dette adressert til *Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug*, også dette *Betalt*, og det henger sammen med det første. Ved videre utbretting ble det hele til en diger blekke trykt i frakturskrift, og den oppga å komme nettopp fra den nevnte Centralforeningen, fig. 3. Åpenbart var den forfattet med henblikk på utsendelse til mange skytterlag rundt i landet. Her var det en lang redegjørelse for hvilke problemer og muligheter det var med finansiering og anskaffelse av ulike rifletyper, og skytterlaget ble bedt om å svare på noen punkter som ville ha betydning for tildelingen av rifler. Dersom svar ikke ble gitt i tide, ville skytterlaget bli ansett for å ha reonsert på rifler det året.

Blekka besto av to sammenhengende ark. Det andre arket inneholdt et skjema som skulle fylles ut med de opplysninger som Centralforeningen ønsket. Til illustrasjon av innholdet er arket kraftig beskåret (digitalt!) for å fjerne mye tom plass. Av særlig interesse for oss er setningen aller øverst, se fig. 4: "*Nedenstaaende Erklæring bedes afklippet og remitteret i udfyldt og underskrevet Stand.*" Selve erklærings skjemaet finnes i fig. 5.

Ved Korsbaands-Forsendelser forstaaes: Aviser, Journaler, trykte Priiskouranter og Cirkulærer, Hefter, Brochurer, trykte Rekommandationsskrivelser etc. under Korsbaand, hvilke foruden Adressen, Datum og Navneunderskriften ikke maa indeholde noget Skrevet (undtagen ved Forsendelse til de danske Stater, se No 1).

Hvorvidt dette egentlig kunne godtas som korsbånd, stiller jeg meg svært skeptisk til. Det er jo temmelig mange luker i skjemaet som skulle fylles ut for hånd, og skjemaets pkt. 6 inviterer til ytterligere bemerkninger. I Cirkulaire-samlingen for 1863 fant jeg tre ark med noe kalt "*Almindelige Bestemmelser*", og i § 2 første ledd er det ganske så strengt, fig. 6

Muligens er dette myntet på sendinger til utlandet, men jeg har vondt for å tro at eventuelle regler særlig for innenlands korsbånd var vesentlig mer lemfeldige enn dette.

Jeg regner med at denne rundskrivelsen var del av en masseutsendelse, og jeg ser ikke bort fra at det ble avtalt særskilt med postmesteren i Christiania at disse kunne gå ufrankert med påtrykk *Betalt*, mot at porto ble betalt ved innleveringen. Spørsmålet blir videre hvordan Centralforeningen gikk frem for (om mulig) å få ordnet det slik at svaret kunne gå som betalt fra en rekke skytterlag rundt om i landet. Jeg er helt sikker på at det ikke fantes noen alminnelig regel som kan sammenlignes med de ulike svarsendingsordningene på 1900-tallet og i dag. Imidlertid kan det kanskje tenkes at det på et høyere nivå enn postmesteren i Christiania ble avtalt særskilt at svarene kunne sendes som betalt, enten mot at Centralforeningen betalte på forhånd, eller mot en avregningsordning. Jeg ville ha trodd at dersom det var inngått noen slik avtale med Posten, måtte det ha vært varslet i Cirkulærene, slik at poststedene som skulle formidle slike svarsendinger, visste hvordan de skulle forholde seg. Jeg gikk gjennom årgangene f.o.m. 1861 t.o.m 1865, men kunne ikke finne noe om det der. Vet noen av leserne bedre, mottar jeg gjerne relevante opplysninger.

Heldigvis gjorde ikke Skyttelaget i Laurvig noe for å svare på denne måten, ellers ville jeg ikke ha hatt denne intakte rundskrivelsen å skrive om.

Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug ble stiftet i 1861 som en landsomfattende organisasjon for idrettslag og skytterlag. I 1893 ble navnet endret til *Centralforeningen for Udbredelse af Idræt*, etter at alt vedrørende skyttersaken ble overtatt av folkevæpningssamlagene. Centralforeningen ga sin tilslutning til dannelsen av Norges riksforbund for idræt i 1910.

Store Norske Leksikon sier at foreningen meldte seg ut av riksforbundet i 1917 og gikk over i annen virksomhet, mens andre (bl.a. Wikipedia) sier at det var nettopp Centralforeningen som ble til riksforbundet, som i tidens fylde utviklet seg til Norges idrettsforbund. Det er altså betydelig uenighet der, og jeg ser ingen grunn til å forfølge dette nærmere.

Kildene fremgår av artikkelteksten.

Postale spor etter Roald Amundsen

presentert av Karl-Erik L. Olsen

Jeg viser til en artikkel i Katalogen for Polarfilex 22 (=TFK-nytt nr. 2/22) der Børre Amundsen der han bl.a. kommer innom Roald Amundsens ekspedisjon med «Gjøa» gjennom Nordvestpassasjen i årene 1903-1906.

Planen var å manøvrere seg som første mann gjennom passasjen fra Smith Sound til King Point, Ved King Point var en stor flåte med amerikanske hvalbåter, og Amundsen ble med en amerikansk hvalkaptein først til Circle der han postet noen brev, og videre til Eagle i Alaska der de ankom 5. desember 1905. Herfra telegraferte han til resten av verden nyheten om at han hadde klart å forsere Nordvestpassasjen, Han sendte også et brev til sin bror Jens Amundsen. Han ble i Eagle til 3.februar da han returnerte til «Gjøa», På returen tilbake til «Gjøa» sendte han et brev til sin svigerinne i Christiania.

Da «Gjøa» ankom Nome i Alaska i august 1906 poserte Amundsen sammen med en del turister som så laget et privat postkort hvor Amundsen kan ses til venstre i bildet.

31. august 1906 forlot «Gjøa» Nome og etter seks dager ankom de San Francisco i California. Her donerte Amundsen skipet til byen før de forlot og reiste tilbake til Norge.

Kilde: Dans Le Sillage des Pionniers. Vogel og Kahn (2015).

Brev fra Roald Amundsen til hans svigerinne.
Roald Amundsens avsenderadresse er "Gjøaferden 06"

SE også brevene på side 11,

I forbindelse med jeg besøgte London 2022, så jeg dette brev ligge til salg i en rodekasse hos en lokal frimærkehandler fra London. Brevet er sendt i november 1844 fra England til Norge. (fig 1 og fig 2)

Portotaksterne fra førfilateliens er meget sammensatte og ofte meget vanskelige at forklare. Mange gange har det enkelte lands post- direktion måtte vejlede sit eget personale om, hvordan reglerne skulle forstås - det var specielt nødvendigt, når der skete ændringer i de indgåede aftaler mellem landene. Når så brevene også er sendt igennem flere lande - forskellige portotakster - mellemportoberegninger samt disse landets forskellige vægtklasser - så kan en "oversættelse" af disse breve være særdeles vanskelig.

Da jeg så nærmere på brevet - var der flere ting som gjorde mig forvirret.

A). Brevet er sendt via Frankrig - ankomststempler Calais 22.11 samt Lille 23.11

Brevet ikke har nogen påtegning om, at afsender ønskede dette. Hvis det var afsenders ønske, at brevet skulle være sendt "via Frankrig", skulle der have været en påtegning om dette. Jeg havde heller aldrig set eller hørt om et brev i denne periode - der var sendt fra England til Norge via Frankrig.

B) På forsiden af brevet er der en påtegning om, at brevet er "Paid Inland".

Denne påtegning er sikkert noteret af afsender - men jeg forstod den ikke. Jeg mente at afsender på dette tidspunkt, havde to muligheder, når brevet skulle sendes - enten at betale brevet fuldt ud til modtager (prepaid) eller sende brevet ubetalt (unpaid). Brevet så ud som det var afsendt ubetalt, men alligevel var der et London stempel et såkaldt Tombstone stempel "Paid 21. nov 1844". Dette kunne tyde på, at et eller andet var betalt, men hvis det var sendt forudbetalt, ville brevet altid være stemplet med et rødt PD (British) eller pp (France) - disse stempler manglede også på brevet. Dette syntes jeg var meget mærkeligt.

Jeg syntes, at brevet var spændende - derfor betalte jeg de 35 pund, som sælger forlangte.

Da jeg kom hjem fra London begyndte min research af brevet.

På brevets forside er der en påtegning "East Ham 1 P Paid". Jeg har fundet ud af, at hvis det lokale postkontor i East Ham lå indenfor 2 mile fra hovedpostkontoret "East Central Old Holborn At St. Martins left grand" skulle der betales 1 Penny ekstra også kaldet "One Penny post".

Ud over denne betaling på 1 Penny er der ikke betalt yderligere. Årsagen til det røde Tombstone stempel "Paid" skyldes altså betaling af "One Penny Post". Brevet er altså sendt ubetalt til Norge.

Normalt ville sådan et brev være sendt med Thames Streamer til Hamburg - når der ikke var nogen påtegning om, at afsender fx. ønskede brevet sendt via Frankrig. Postkontoret i London havde dog en instruks om, at ingen post måtte forsinkes og hvis de vurderede, at brevet kom hurtigere frem, ved at sende brevet via sydkysten over kanalen til Frankrig frem for at afvente næste afgang med ruten

Fig nr. 1 Brev sendt 21. November 1844 via Frankrig til Sarpsborg i Norge. Afsendt ubetalt - kun "Inland porto" - er betalt. På forsiden påtegning "East Ham 1 P Paid" samt med såkaldt Tombstone stempel "Paid 21. nov. 1844" - transit stempel "Calais 22 nov 1844" - og stemplet Calais er svært at læse.

Fig 2 Bagsiden af brevet - transit stempel "Lille 23.11.44", Hamburg Thurn & Taxis 27.11.44" samt stempel - fra det danske postkontor i Hamburg "Hamburg 29.11 K.DAN. O.P.A." Brevet er sendt via Danmark og modtager i Norge har betalt 82 sk. Sp. Intet norsk ankomststempel.

Thames Streamer fra London til Hamburg, så skulle de benytte denne mulighed. Som det fremgår af det engelske post directories fra 1843/44 (fig. nr. 3) blev brevene (Packet) sendt i en brev- sæk og disse blev pakket tirsdag og lørdag, således, at de kunne sendes afsted tirsdag eller fredag. Da den 21. november 1844 var en tirsdag, og da brevet først er ankommet efter at de øvrige breve var pakket, og der ikke er betalt et ekstra gebyr "To late", har postkontoret altså vurderet, at brevet kom hurtigere frem ved at sende det via Frankrig.

En anden påtegning, der bekræfter, at brevet er ubetalt er den røde påtegning 18 som betyder 18 Schilling som er noteret, da brevet ankom til Hamburg. Dette er portoen til Hamburg Thurn & Taxis - se stemplet på bagsiden "T. T Hamburg 27 Nov".

Herefter er brevet overdraget til det danske postkontor i Hamburg - se stemplet Hamburg 29/11 K.Dan O.P.A.

Der findes ingen svenske eller norske transitstempler. Jeg er dog sikker på, at brevet er sendt via Danmark - dette bekræftes af de 38 RBS, som er et af tallene noteret på bagsiden af brevet. 38 RBS var portoen til Danmark når breve blev sendt via Danmark. (fig. nr. 4).

MAILS MADE UP IN LONDON.

Letters (except those for India *via Marseilles* which must be posted at the same hours as Inland Letters) for the Foreign Mails are received at the Branch Offices, Charing Cross; Old Cavendish street, and 108 Blackman street, Borough, until 8 o'clock at Night, on Tuesday and Friday, and till 10 at St. Martin's-le-Grand and Lombard Street: at St. Martin's le Grand only they will be received *after 10, and up to 11 P.M., on payment of a fee of one penny; and after 11 until half-past 11 P.M., on payment of a fee of sixpence.*

	When made up in London.	When Due.
France	Daily	Daily.
Belgium	Monday, Tuesday, Thursday & Friday.	Sunday, Monday, Thursday & Friday.
Holland	Tuesday and Friday	Monday and Thursday.
Hamburg, Sweden and Norway	Tuesday and Friday	{ Tuesday and Saturday, but usually { arrive on previous day.
Sweden and Norway (during the summer months) <i>via Hull</i>	Friday	Tuesday.
Dublin	Twice a Day	Twice a Day.
Waterford	Daily	Daily.
Donaghadee	Daily	Daily.
Guernsey and Jersey	Tuesday and Friday	Monday and Thursday.

Fig. 3 Takster for breve "Mail Made Up In London" - General Post Office 1843/44.'

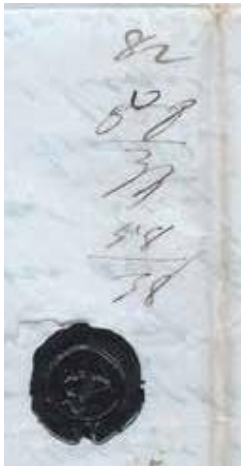

Fig nr. 4 Porto påtegninger på bagsiden er forsøgt afstemt - dels de 38 RBS, som udgør dansk transit, 18 Hamburg Skilling omregnet til RBS og til sidst omregning fra RBS til Norsk skilling species. Som det fremgår har modtager i alt betalt 82 skilling species i Norge. Intet norsk ankomststempel er påført brevet.

I bogen "British Letter Mail To Overseas Destinations 1840 - 1875" fremgår det, at det var muligt at sende ubetalte breve til Danmark, Sverige og Norge via Frankrig i perioden 1.6.1843 til 1.4.1844 under henvisning til en konvention mellem England og Frankrig. Efter april 1844 kunne nævnte kun sendes forudbetalt.

Jeg har fået oplyst, at der kun findes meget få breve sendt til Norge via Frankrig, og disse er forudbetalt og sendt efter april 1844.

Jeg er ikke bekendt med, at der eksisterer ubetalte breve sendt via Frankrig i den korte periode, det var muligt af afsende brevene via Frankrig.

Det betyder, at mit brev fra en rodekasse i London er sjældent, dels er det afsendt via Frankrig, men også accepteret afsendt ubetalt - efter det kun var muligt af sende disse breve som forudbetalte.

Note: Tak til Ian Gibbons og Theo Brauers for fagligt input.

Litteratur:

- Theo Brauers und Erich Kirschneck : Briefverkehr vom Vereinigten Königreich nach Skandinavien vor Juli 1875
- Moubay : British Letter Mail to Overseas Destinations 1840-1875

Denne artiklen har tidligere i 2022 stått i Nordisk Filatelistisk Tidsskrift, medlemsbladet for KPK, Københavns Philatelist Klub.

Forfatteren har e-postadressen tonygade@hotmail.com

Roald Amundsen til venstre på billedet på postkortet laget august 1906 i Nome i Alaska Brukt der 13.oktober 1906.

Postale spor etter Roald Amundsen. (Se også side 9)

Brev fra Roald Amundsen's bror stemplet EAGLE 12. januar 1906. Transittstemplet i New York 6. februar.

I forrige nummer av Budstikka oppsummerte jeg de viktigste norske paquebot forsendelsene foruten et utvalg av den filatelistiske korrespondansen fra norske ekspedisjoner til Bouvetøya opp gjennom det 20 århundre. Ikke uventet har omtalen av skipsbrevene med overtrykte 'BOUVET/OYA' frimerker, benyttet av mannskapene ombord på HMS Milford i 1934, vakt en del interesse hos noen av våre venner i Norsk Posthistorisk Selskap.

Med fare for å gjenta velkjent stoff for våre etterhvert aldrende medlemmer av Selskapet, unnlot jeg å gå i detaljer om overtrykksmerkene og ekspedisjonen, som har vært grundig omtalt i Norgeskatalogen i 2001 (Jensen 2001) og i en meningsutveksling i Budstikka for 25-30 år siden (se referanser i forrige artikkel) tidligere. Etter tilbakemeldinger fra venner i Selskapet har jeg skjønt at en kort oppsummering av også noe mer 'gammelt nytt' hadde vært ønskelig. Dessuten er jeg blitt utfordret til å supplere med egne tanker og meninger om den 'posthistoriske verdien' av brevene vi kjenner fra 1934 ekspedisjonen til Bouvetøya.

Til sist, men ikke minst, er jeg også blitt gjort oppmerksom på at min gjengivelse av Paul Jensens oppsummering i Norges-katalogen om at det så langt ikke er kjent brev til Norge fra HMS Milfords ekspedisjon til Bouvetøya, ikke lenger er tilfelle. Vi kjenner i dag to brev fra ekspedisjonen sendt til Oslo i 1934 (se **illustrasjon 1 og 2**). Derfor dette litte anhenget til artikkelen i forrige nummer av Budstikka med vekt på sosiale aspekter ved den kjente og nyoppdagete korrespondansen.

Først litt sosial historie. Viseadmiral Edward R. G. R. Evans, som var kommandør ombord på HMS Milford, giftet seg i 1912 med Elsa Andvord fra Kristiania. Dette forklarer utvilsomt mye av viseadmiralens begeistring for Norge. Som opplyst av Paul Jensen (Norgeskatalogen 2001) ble Elsa og Edwards yngste sønn, E. Broke-Evans, født i Kristiania i 1924. Andvord-familiens hytte på Golå i Gudbrandsdalen ble familiens annet hjem, hvor mye av tiden ble tilbragt når tjenesten tillot det. Edward R. G. R. Evans ble senere admiral og adlet med tittelen Baron Mountevans of Chelsea. Han døde på Golå i 1957 og ligger gravlagt på Vår Frelsers gravlund i Oslo.

Det var derfor ikke helt uventet at det nettopp var et brev fra Bouvetøya til familien Andvord i Oslo som først dukket opp på Skanfils januar-auksjon i 2004 (objekt 7975). I **illustrasjon 1** gjengis en scan og beskrivelsen i katalogen av objekt 7975 med følgende tekst:+

«BOUVET-OYA 5, 10, 20 og 30 øre stpl. Cape Town Paquebot 28. feb. 1934 og sendt til Norge, ankomst 22.3., litt uvørent åpnet»

Brevet er sendt til Trygve Andvord c/o firmaet Richard Andvord. I øvre venstre hjørne av konvolutten er anført at brevet er av personlig karakter. Det er også verd å merke seg at brevet beviselig har gått med posten og er ankomststempel i Oslo i mars 1934. Den uvørne åpningen av brevet bidro trolig til at objektet i sin tid ble solgt for nærmest en slikk og ingenting.

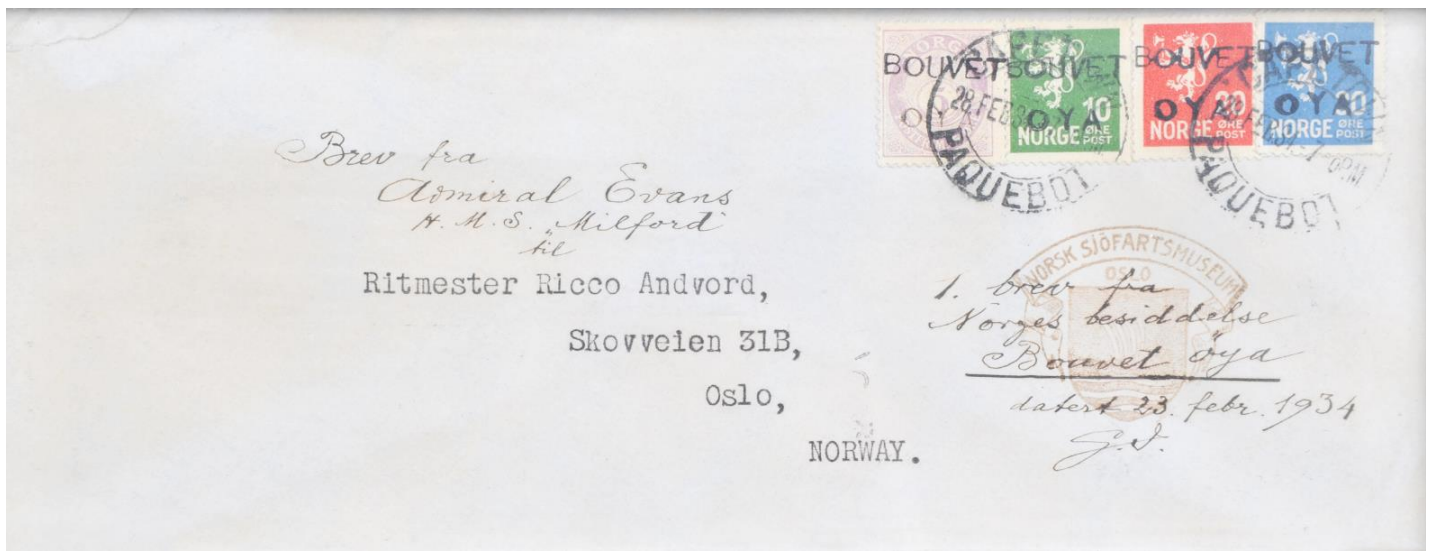
Videre er jeg blitt gjort oppmerksom på et annet Bouvetøya-brev adressert til et annet medlem i Andvord-familien, sendt til Ricco (Richard) Andvords private adresse i Skovveien i Oslo. Brevet befinner seg på Norsk Maritimt Museum (tidligere Norsk Sjøfartsmuseum) (se **illustrasjon 2**).

Det er interessant å konstatere at alle brevene vi kjenner med Bouvet-øya frimerker til England, Skottland, Sør-Afrika og Norge, alle har gått uanmerket gjennom posten til sine destinasjoner. At brevene er blitt befordret til mottagerne uten å ilegges straffepoort bidrar etter min mening sterkt til å 'friskmelde' objektene som genuine posthistoriske objekter. At generalkonsulen i Cape Town har forsynt HMS Milfords mannskap med norske frimerker til bruk for det engelske mannskapets post fra Bouvetøya, øyensynlig uten at saken har vært behandlet og godkjent av det norske postvesenet i forkant, fratrar ikke forsendelsene sin posthistoriske verdi. Her kunne noen innvende at paquebot-forsendelser fra engelske skip bedre burde ha benyttet engelske frimerker, slik forskriftene for paquebot-forsendelser fra skip tilsa, men dette avviket synes jeg ikke bør tillegges særlig vekt ettersom frimerkene ble utlevert fra det norske konsulatet i Cape Town til bruk på forsendelser fra et norsk territorium i området.

F 7975 Br BOUVET-OYA 5, 10, 20 og 30 øre stpl. Cape Town 3000
Paquebot 28. feb. 1934 og sent til Norge, ankomst
22.3., litt uvørent åpnet.

Illustrasjon 1. Brev frankert med NK 118 (5 øre), NK 141 (10 øre), NK 145 (20 øre) og NK 148 (30 øre) sendt fra Bouvetøya via Cape Town til Norge, som avbildet og beskrevet i Skanfils januarauksjon 2004.

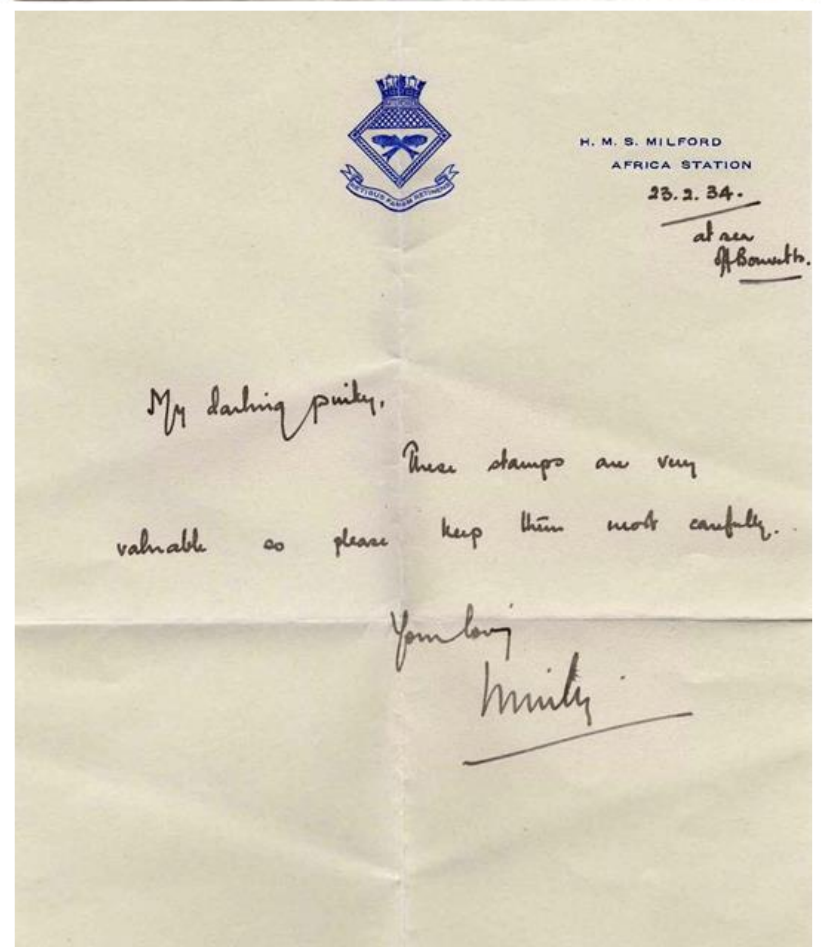
Illustrasjon 2. Brev frankert med NK 118 (5 øre) , NK 141 (10 øre), NK 145 (20 øre) og NK 148 (30 øre) sendt av admiral Evans på H. M. S. Milford fra Bouvetøya via Cape Town til Ricco (Richard) Andvord i Oslo, Norge. Deponert ved Norsk Maritimt museum med tekst: 1. brev fra Norges besiddelse Bouvet øya, datert 23. febr. 1934.

På Postiljonens siste vårauksjon (auksjon 234 – lot 696) ble det nylig solgt et tidligere ukjent Bouvetøya-brev frankert med hele serien på fem overtrykksmerker (se **illustrasjon 3**). Brevet er sendt av løytnant Colin George Walter Donald ombord på HMS Milford adressert til hans kone (Mrs. Donald) hjemme i Skottland. C. G. W. Donald tjenestegjorde som 1. løytnant på HMS Milford under besøket ved Bouvetøya. Han var født i 1904 i Helensburg ved Firth of Clyde i Skottland og mistet senere livet som skipsfører på HMS Vimy under operasjonen Dynamo i Dunkerque i Frankrike i mai 1940.

Brevet har vært godt tatt vare på av mottager som instruert av avsender. I brevet var også innlagt to svart-hvit fotografier som viser henholdsvis 1. løytnant Donald (til venstre) sammen med en annen av mannskapet ombord på HMS Milford og et fotografi av H.M.S. Milford knipset utenfor Bouvetøya i februar 1934 (**illustrasjon 4**).

Å finne alle fem overtrykksmerkene ekte brukt på brev er uvanlig. Dette fordi det tilgjengelige 'opplaget' av 7 øres merket (NK 119) utlevert fra konsulatet i Cape Town bestod av kun 100 frimerker. Skipssjefen, kaptein M. C. Phillips, som selv sto for gummistempelingen av frimerkene, rapporterte i ettertid at det i alt ble brukt 69 7 øres frimerker til frankering av posten. 31 frimerker forble ubrukt. Videre ble det benyttet 268 merker av NK 118 (5 øre), 305 av NK141 (10 øre), 261 av NK 145 (20 øre) og 243 av NK 148 (30 øre) til å frankere brevene til mannskapene. Når vi legger til at en normal besetning på et krigsskip (Royal Navy sloop) som HMS Milford var fra 80 til 110 mann, vil den enkelte kunne ha sendt maksimalt 2 brev hjem. Men mange lot sikkert være å sende brev; viseadmiral Evans vet vi blant annet sendte flere brev til fjern og nær for å markere begivenheten.

Illustrasjon 3. Brev frankert med komplett serie av NK 118 (5 øre) , NK 119 (7 øre), NK 141 (10 øre), NK 145 (20 øre) og NK 148 (30 øre) sendt fra Bouvetøya via Cape Town til Norge. I brevet, datert 23. februar 1934 utenfor Bouvetøya, blir 1. løytnant Donalds kone gjort oppmerksom på viktigheten av å ta vare på de verdifulle frimerkene!

Illustrasjon 4. To fotografier tatt under HMS Milfords besøk til Bouvetøya 23. februar 1934 (se brødtekst). Fotografiene har i ettertid blitt innlagt i brevet fra løytnant Donald sendt hjem til hans kone i Skottland (se ill. 3).

Avslutningsvis vil jeg berømme Posten Norge for å ha markert at det den 17. desember 2021 var 50 år siden Bouvetøya naturreservat ble opprettet. Konvolutten er avbildet nedenfor.

En stor takk rettes til min venn Klaas Biermann for opplysninger tilknyttet brevet vist i illustrasjon 3 i artikkelen.

Trond Schumacher

Moderne posthistorie

LØHRE ARVID
BJØRNEFARET 4 C
2014 BLYSTADLIA

91 VOLKSWAGEN PERSONBIL CV 20702

stabilis - Laserline BRETT OG RIV LANGS PERFORERINGEN

BRETT OG RIV LANGS PERFORERINGA

BRETT OG RIV LANGS PERFORERINGA

PORTO BETALT
VED
INNLEVERINGA
P.P.
NORGE/NOREG

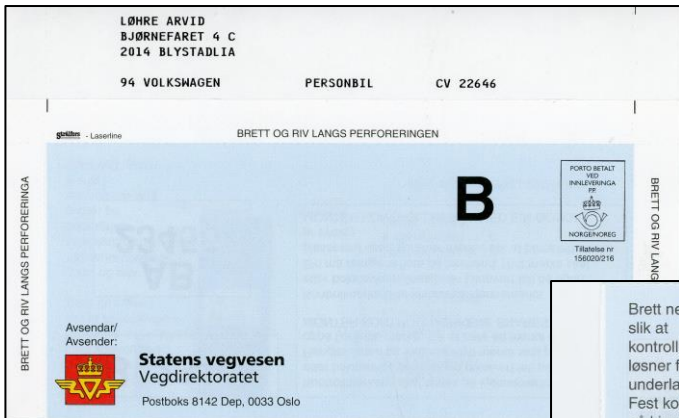
Tillatelse nr
155010/216

Avsendar/
Avsender:

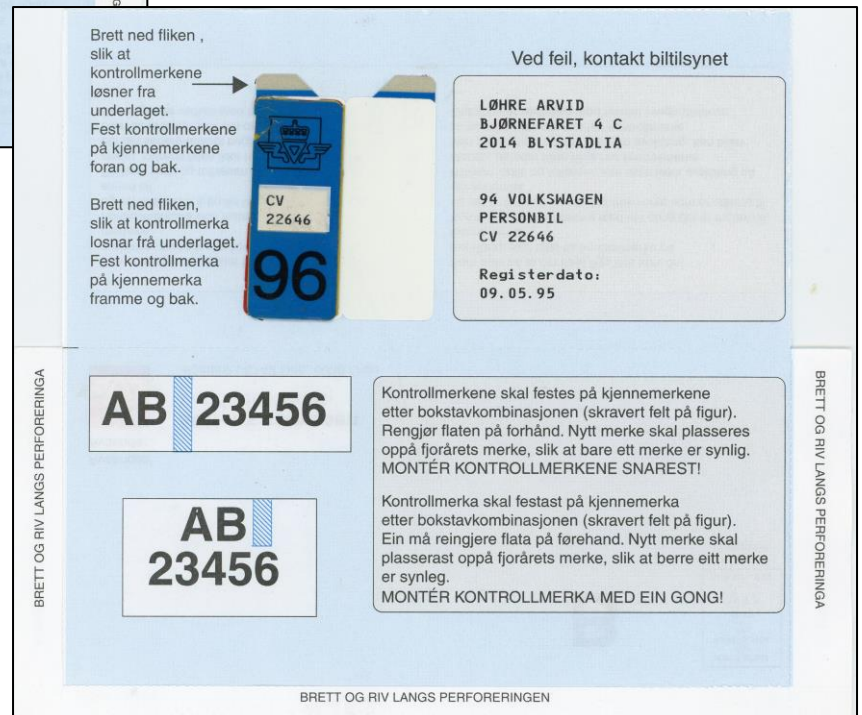
Statens vegvesen
Vegdirektoratet

Postboks 8142 Dep, 0033 Oslo

Det lille bibliotek bind 5 har en utmerket katalogisering av selve biloblatene (1993-2012), skrevet av vårt medlem Geir Sør-Reime.

Jeg klarte sjelden eller aldri å få løsnet de gamle oblatene fra skiltet, så for meg ble det aldri en samling av disse. Dessuten er løse merker ikke så interessant i posthistorisk sammenheng. Men sendingene disse oblatene kom i, de har jeg tatt vare på. Dette er moderne posthistorie. Det er mange typer samlinger der slike sendinger kan brukes.

Denne lille oversikten er utelukkende basert på hva jeg selv har fått i posten av oblater til egne biler. De to første av bilene mine her ble til 1997 også brukt i landpost-tjenesten mot bilgodtgjørelse, slik ordningen for landpostbudene var den gang. Dermed bør det være mulig å ha med som en dokumentasjon i en posthistorisk lokalsamling, i tillegg til klasse 2 c og dokumentasjon av moderne frimerkeløs post.

Foldebrev

Dette er massesendinger, sikkert god butikk både for produsenten og for Postverket/Posten Norge. Sendingskategorien er B-post, slik at det blir feil å kalle det brev eller postkort. De er forseglede, derfor er kanskje foldebrev en grei beskrivelse. Man må rive av to eller flere perforerte limkanter av det brette ark for å kunne komme til oblatene. Det er vel kanskje bare samlere som gjør det så forsiktig at sendingens originale størrelse blir beholdt, slik jeg har gjort for alle de 19 utsendelsene. Størrelsen varierer litt, men jeg velger å hoppe over de detaljene her, det er andre tydelige skille tegn. Samtlige sendinger er merket Laserline Strålfors, produktet Laserline får et ® fra 1997-oblatene.

Frankopåtrykk

Frankopåtrykk ble brukt på adresserte massesendinger, og jeg har tidligere omtalt ordningen, se litteraturlisten. Ved Sirkulære nr 8, 18. mars 1988, ble det innført en ny tekst i klisjeene. Tekstene

«Porto betalt. P.P.» eller

«Porto betalt for framsending», ble erstattet med:

«Porto betalt ved innleveringen» (eller Porto betalt ved innleveringa).

Avtrykket vist i Sirkulæret i 1988 hadde fortsatt posthornlogo fra 1935, logo av 1987 ble tatt i bruk fra omkring 1989.

Under frankopåtrykket står et avtalenummer, første del er enhetsnummeret til avdelingen som har inngått avtalen, og som vanligvis er innleveringssted. Det er hele tiden brevserveret i Biskop Gunnerus' gate 14 B, Oslo så lenge det brukes frankopåtrykk.

Vi ser det av at avtalenummerets siste del «.../216», er uendret. Men omorganiseringer i Postverket/Posten Norge gjør at første del endres, nemlig enhetsnummeret.

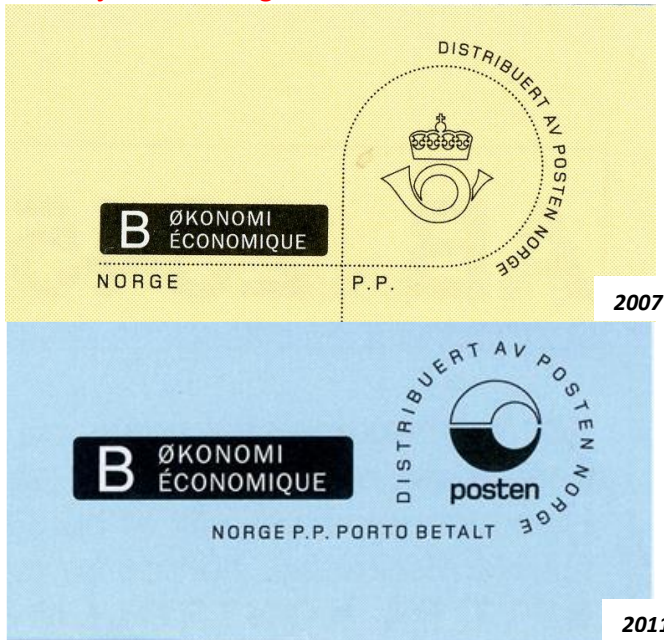

Enhetsnummer 155010 tilhørte Oslo postterminal postområde, Brevavdelingen, fra 1.1.1992.

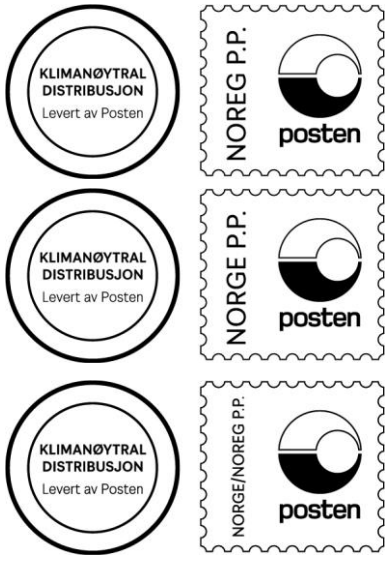
Enhetsnummer 156020. Brevavdelingen ble til Oslo og Akershus postområde, Infrastruktur, Postens brevserver fra 1.4.1994.

Enhetsnummer 911000. Driftsområde Distribusjonsnett (D), Brevserveret, fra 1.1.1998.

Postklisje – frankeringsmerke

Klisjeer på massesendinger har en lang historie, og Petter E. Pedersen har skrevet historien fram til 2005, se litteraturlisten. Regler for dagens merking av adresserte massesendinger finnes på bring.no. De kan brukes med eller uten miljømerker, og finnes i versjoner for bokmål, nynorsk og kombinert (Norge/Noreg). Posten reklamerer selv med at i Posten og Bring er miljø et viktig satsingsområde, og det er mulig å bruke et miljømerke: «Merk også gjerne posten din med miljømerket hvis du vil vise at du har valgt en av våre klimanøytrale tjenester for å spare miljøet.» Frankeringsmerkene brukes på adressert post i kategoriene «Post med like formater», «Post med blandede formater» og «Pakke i postkassen».

Merket trykkes i størrelse 22,5 x 50 mm.

Kunder som allerede konvolutter med frankeringsmerke kan trykke miljømerket ved siden av.

10 ROMERIKES BLAD
TORSDAG 12. APRIL 2012

Farvel til skiltoblatene

OSLO: Fra og med i år får du ikke tilsendt olat som viser at årsavgiften på bilen er betalt. Myndighetene skal heller bruke foto- og datateknikk til sine kontroller. – Avviklingen av olatordningen vil bidra til forenkling og redusere kostnader, sier samferdselsminister Magnhild Meltveit Kleppa (Sp). Ved hjelp av foto- og datateknikk vil toll- og avgiftsmyndighetene raskt kunne kontrollere om et kjøretøy har nødvendig godkjenning. (ANB-NTB)

OVERSIKT

De er katalogisert etter året på oblaten. Oblatene ble sendt ut høsten i forveien. Årsavgiften forfalt til betaling på våren, og betalt årsavgift var en forutsetning for å få tilsendt oblater til det påfølgende året på høsten. Nummeret i parentes viser til katalognummeret til Geir Sør-Reime.

- Frankopåtrykk 155010/216**
1994. Rød (BA2 a)
- Frankopåtrykk 156020/216**
1995. Gul (BA2 b)
1996. Blå (BA2 c)
1997. Rød (BA2 d)
1998. Gul (BA2 e)
- Frankopåtrykk 911000/216**
1999. Blå (BA2 f)
2000. Rød (BA3 a)
2001. Gul (BA3 b)
2002. Blå (BA3 c)
2003. Rød (BA3 d)
2004. Gul (BA3 e)
2005. Blå (BA3 f – BA4 a)
2006. Rød (BA3 g – BA4 b)
- Frankeringsmerke B-post posthornlogo 1997**
2007. Gul (BA3 h – BA4 c)
2008. Blå (BA3 i – BA4 d)
2009. Rød (BA3 j – BA4 e)
2010. Gul (BA3 k – BA4 f)
- Frankeringsmerke B-post logo posten 2008**
2011. Blå (BA3 l – BA4 g)
2012. Rød (BA3 m – BA4 h)

Litteratur:

- Geir Sør-Reime:**
«Biloblaterne» s. 91-93 I:
Bjørn Mugerud (red.) Det lille bibliotek bind 5. (2021)
- Arvid Løhre:** «Norske frankopåtrykk.» Frimerke Forum nr 4/1980 s. 60-63 og Frimerke Forum nr 1/1981 s. 60.
- Arvid Løhre:** «Ny tekst i navneplatene for datonummeratører.» Frimerke Forum nr 3/1984 s. 72. [Også om enhetsnummer generelt]
- Petter E. Pedersen:**
«Postklisjeer til gruppe- og massekorsbånd» s. 49-56 I:Peer-Christian Ånensen (red.) Det lille bibliotek bind 2. (2005)

Et utvalg forsider og innsider fra foldebrev 1995-2011

Prentesvarten i Hafslø - og majoren som bodde i Oslo men levde i Sogn.

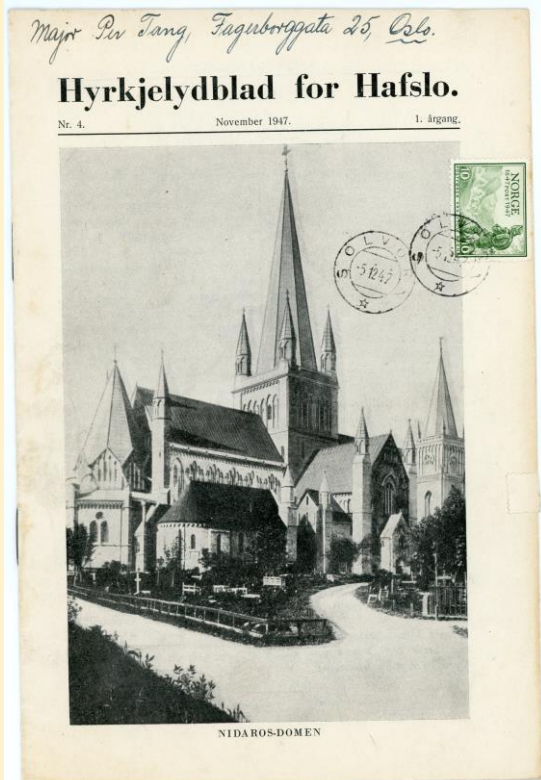
Bak ordinære sendinger kan det dukke opp ekstraordinære historier. Det startet med at jeg fikk et tips fra Erik Lunde; en trykksak stemplet SOLVORN (TA) i 1947 var til salgs på eBay. Jeg slo til, og en stund senere var et rekommandert brev på vei til meg fra, sendt fra det spanske postkontoret i Andorra!

Trykksaken jeg kjøpte var frankert med 10 øre Postjubileum 1947, ganske passende for en sending som ble sendt over fjellet mellom vest og øst et par hundre år etter det frimerkemotivet viser.

Hafslø i Luster

Hvordan et komplett, postsendt menighetsblad fra Hafslø i nåværende Luster kommune var havnet hos V. G. Stamps, SL i Andorra la Vella er ikke godt å si. Erik visste at jeg samlet litt posthistorie fra Luster som jeg har besøkt mye, siden det er kommunen der min kone kom fra.

Hafslø var egen kommune, som sammen med Jostedal og Luster ble slått sammen til nye Luster kommune. Er vel omtrent den største kommunen i gamle Sogn og Fjordane i utstrekning, men langt fra det i folketall. De fleste bor i bygder omkring Lusterfjorden innerst i Sognefjorden og Hafsløvatnet, resten av kommunen strekker seg langt inn i fjell- og breheimen og inkluderer mange av 2000-meterstoppepene i Jotunheimen.

Prentesvarten

Prentesvarten må ha vitja «Ingvald Husabø prenteverk i Leikanger». Det står «Hyrkjelydblad» på forsiden, da hjelper det ikke så mye at det står «Kyrkjelydblad» på de andre sidene. Bra at det ikke står Hidaros-omen under bildet på forsiden. Prestelaget i Den norske kirken hadde generalforsamling i Trondheim i august i 1947. Derfor var det bilde av Nidarosdomen på forsiden av «Hyrkjelydblad for Hafslø», og ikke en av kirkene Hafslø, Fet, Joranger eller Solvorn.

Major og lokalhistoriker Per Tang (1882-1954)

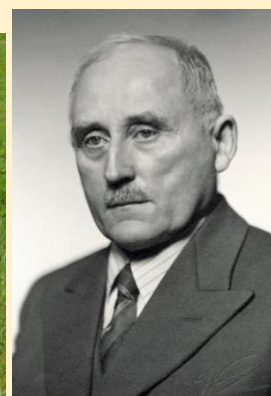
Det er adressert til major Per Tang i Oslo. Jeg gjettest først på at det var en major i Frelsesarmeen. Men det var han ikke. Født i Hafslø, tok eksamen artium i Bergen og var deretter lærer ett år i Hafslø. Han begynte på en militær karriere i 1902, som førte han til generalstabten. Fra 1912 var han i generalstabens avdeling i Norges Geografiske Oppmåling. Gikk fra den stillingen for å bli fast topograf ved NGO i 1918, samtidig ble han kompanisjef for Fjordane infanteriregiment. Han søkte avskjed som offiser i 1930. Han var i alle årene opptatt av gard- og slekts historie i Indre Sogn og skrev om dette. Medarbeider i Norsk Allkunnebok der han under signaturen P. Tg. skrev om «Noregs geografi og topografi». I mange år var han med i styret for Historielaget for Sogn. Han var ihuga målmann, var med på stiftelsen av Sognelaget i Oslo, der han var æresmedlem ved sin bortgang. Det ble sagt at han «bodde i Oslo men levde i Sogn».

Han hadde samlet uhorvelig mange notater og skrifter om alt mulig gammelt i bygdene i Sogn. Hans enke mente det var best å samle dette på et sted det lå trygt og kunne være tilgjengelig for andre som arbeidet med det samme. Arkivet ble derfor gitt til De Heibergske Samlinger – Sogn Folke-museum i Kaupanger. Men et menighetsblad fra 1947 fant veien til Andorra.

Major Per Tang og fru Thora Desire Tangs opplæringslegat

Per Tang var odelsutt på Tang gård i Hafslø, kona Sigrd Thora Désirée var født Wulfsberg, en embetsmann-familie. Begge var med andre ord resurssterke, og de var uten barn. Et par år etter hans død, i 1956, ble det dannet en stiftelse, der formålet var støtte til utdanning. Det ble utdelt midler i mange år, men legatet er nå vedtatt avvirket da egenkapitalen var blitt for lav for videre drift.

Amerikabrev sendt med amerikanske handelsskip til De forente stater under og rett etter kaperkrigen (1807–1814) i Norge. Del 2. Ni 1810-1814 (1817) brev. av Trond Schumacher

Første del av denne artikkelen ble publisert i Budstikka 25 (2) i juni 2020. Der ble noe av historien rundt kaperfarten under Napoleonskrigene resymert og fire tidlige 1809 skipsbrev fra Norge til De forente stater avbildet og kommentert. I denne oppfølgeren (Del 2) blir ytterligere 9 amerikabrev behandlet, alle sendt med amerikanske handelsskip til De forente stater i perioden 1810 til 1817. Samlet sett utgjør brevene i Del. 1 og Del 2. en unik dokumentasjon av hvordan brev ble transportert fra Norge over Atlanteren i en tid hvor regulære poststruter til Nord- Amerika ikke fantes.

Mange av brevene som omtales har intakt innhold, mens noen få bare har brevomslaget i behold. Brevene er i sin tid hentet ut fra to eldre amerikanske firmaarkiver, i.e. handels-husene Pratt & Kintzing i Philadelphia, Pennsylvania, og Sam G. Arnold & Co. i Providence, Rhode Island, og har i ettertid blitt solgt på det åpne markedet. Brevene er forsynt med håndskrevne annoteringer med eller uten portotall, transitt-stempler og transitt-påtegninger, og noen er også stemplet med dato-stempel ved ankomsten til den amerikanske havnebyen, i.e. Boston, Baltimore og New York. Noen av brevene har også påført navnet på skipet og eventuelt kureren som medbragte brevet på første etappe av reisen, mens andre har påført navnet på skipet som stod for frakten på den siste etappen over Atlanteren til Nord-Amerika. Dersom brevene har skips- og kurerpåskrifter, er de som regel å finne i nedre venstre hjørne på brevfronten. I mange tilfeller gir stemplene og brev-påtegnene tilstrekkelig informasjon til å dechifrere befordringsvei og befrakter av brevet, men ikke alltid. Ved å sammenholde påskrifter, datoer og stempler med avgangene til amerikanske handelsskip fra skandinaviske og engelske havner og skipenes ankomst i en nord-amerikansk havn, har det, ved hjelp av publiserte notiser i eldre lokale amerikanske aviser, latt seg gjøre å trekke flere plausible slutninger om reiserute og befordrere av brevene. Noe som viste seg å være til stor hjelp, var alle arkivpåskriftene som fantes på baksiden av brevomslagene, hvor datoer for avsending og ankomst av brevene er blitt påført av mottager under innordningen i firmaarkivene. Det må her understrekes at mine tolkninger og beskrivelser av den mest sannsynlige befrakteren (skipet) og reiseruten til det enkelte objektet ikke ville latt seg gjøre uten tilgang til nettstedet *GenealogyBank.com*. Her finns digitaliserte årganger av eldre lokale amerikanske aviser med skipslister over handelsskipenes avganger (fra Skandinavia og England) og ankomster i amerikanske havner (se Kilder).

Ved ankomsten til havnebyene i Nord-Amerika er brevene enten utlevert direkte til mottager i havnen, eller mer vanlig, - avlevert til postkontoret i havnebyen, som så har stemplet og taksert brevet og ilagt porto i henhold til gjeldende portosatser for den amerikanske innenlandsposten. Portotakstene er beregnet utfra antall brevark som er innlagt i brevet og ikke etter vekt som vi er vant med; et enkel-'ratet' brev inneholder ett brevark, et dobbel-'ratet' to brevark, et trippel-'ratet' tre brevark osv. Objektene 1 til 8 er taksert etter portotakster av 2. mars 1799, gjort gjeldende fra 1. mai 1799 (til 1. februar 1815), og objekt 9 etter portotakster av 1. mai 1816.

Til sist må legges til et par historiske fakta som utvilsomt bidro til den langsomme transporten av flere av brevene, spesielt i

de siste par årene av kaperienes historie. Den 18. juni 1812 erklærte De forente stater krig med England – en krig som varte til 24. desember 1814. Fra 1809 til 1812 var det den nøytrale makt, De forente stater, som ytet det største bidraget til de norske kaperiene. De amerikanske skipene ble som oftest kapret på veien til Østersjøen med kolonialvarer fra Nord-Amerika (se Del 1). De 'norske' brevene måtte da være med på en rundtur via Østersjøen og Sverige før de kunne avleveres til mottager. Etter at krigen mellom England og De forente stater var kommet igang risikerte de amerikanske skipene å bli utsatt for både kaperier og oppbringelse av engelske fregatter og krigsskip som opererte i Kattegat og utenfor England og i Atlanteren (se omtale av objekt 7). Dette medførte ofte en særdeles treg 'postgang' for mange av brevene.

Objekt 1. Brev datert Christiania 22 Februar 1810 adressert til Philadelphia, Pennsylvania; sendt med amerikansk handelsskip via England og stemplet 'PAID 27 MA 27 1810' ved innlevering på postkontoret i London; fra England trolig sendt fra Falmouth Station med packet skip til New York og videre derfra med amerikansk innenlandpost til adressaten i Philadelphia, hvorr brevet er mottatt 15 Mai 1810.

Delvis betalt brev sendt med ukjent handelsskip via England til Philadelphia; i London overlevert til kontraktert skip i den transatlantiske packet post ruten fra Falmouth Station i England til New York. Forsendelsesveien er sannsynliggjort ved at brevomslaget er påført '6' (shilling) med rød fettstift, som er taksten for et trippel-'ratet' brev sendt fra London med packet via Falmouth Station til New York. Porto for befordringen fra London over Atlanteren til New York er betalt av ukjent innleverer av brevet i London, derav stempelet 'PAID/27 MA 27/1810'. Et packet skip hadde kontrakt med den britiske regjeringen om godtgjørelse for forsendelse av varer og pakker, noe som forklarer den offisielle behandlingen med stempling av brevet i London. Portoregnskapet: 11 pence x 3 for et trippel-'ratet' brev (som inneholder 3 brevark) fra London til Falmouth, pluss pakkeporto 1 sh.1 pence x 3 fra Falmouth til New York = totalt 72 pence = 6 sh. Brevet er trolig sendt med packet skipet «Princess Amelia» som gikk fra Falmouth til New York 8. April 1810; ved ankomst i New York er brevet satt i porto med '37 ½' (cent) anført i øvre høyre hjørne på brevfronten, som er taksten for et trippel-'ratet' brev befordret med den amerikanske innenlandsposten over en distanse på 90 – 150 miles (12 ½ cents x 3). Avstanden fra New York til Philadelphia er 95 miles (ca 160 km). Porto for landposten fra New York til Philadelphia ble å betale av mottager. I tillegg har brevfronten påskriften

"original", som bekrefter at det ble sendt to likelydende brev, dvs. en original, og ett duplikatbrev med en annen båt til samme adressat. Dette var vanlig praksis for å sikre at i alle fall ett av brevene kom fram dersom skipet (og brevet) ble kapret på overfarten til England eller Nord-Amerika. Baksiden av brevomslaget har påskriften om avsender 'Francis S. Coxe' 'Christiania Feby 22 1810 (se omtale av supercargo Coxe i del 1 av artikkelen), og 'received May 16th 1810', som bekrefter en befording på 49 dager fra Christiania via London og New York til adressaten i Philadelphia.

Objekt 2. Brev datert Christiania 2 Mars 1810 adressert til Philadelphia, Pennsylvania; sendt med amerikansk handelsskip via England til havnebyen Baltimore og ankomststempel 'BALTIMORE JUN 19' ved byens post kontor; herfra videresendt med den amerikanske innenlandsposten til adressaten i Philadelphia, hvor brevet er mottatt 21 Juni 1810.

Brevet er sendt med uidentifisert handelsskip fra Christiania til England; her trolig overlevert føreren av briggen 'Betzey', kaptein Sheffield, som gikk fra London 11. april og ankom havnen i Baltimore 19. juni etter 69 dager på sjøen. Brevet er innlevert ved postkontoret i Baltimore, Maryland og ankomststemplet 'SHIP' (skipsbrev) og cds 'BALTIMORE JUN 19' i rødt; briggen 'Betzey' er det eneste registrerte amerikanske handelsskipet som ankom Baltimore fra Europa i perioden 17. til 19. juni; brevet er enkel-'ratet' (inneholder ett brevark) for postbefordring over en distanse på 90 – 150 miles (= 12 ½ cent) for strekningen fra Baltimore til Philadelphia som er 106 miles (ca 170 km); pluss 2 cent til kapteinen ved avlevering av brevet = totalt '14 ½' cent, som er påført med rød stift på brevfronten.

Objekt 3. Brev datert Christiansand 30 Mars 1810 adressert til Philadelphia, Pennsylvania; sendt med kurer Charles L. Smith på handelsskipet Joseph (Eck) påført 'Liverpool 19 April' i transitt i England og sendt med amerikansk handelsskip fra Liverpool til Philadelphia, hvor brevet er utlevert til adressaten direkte i havnen.

Brevinnholdet på hele 3 brevark er særdeles interessant lesning, som dokumenterer skjebnen til flere av de amerikanske handelsskipene som ble kapret og dømt i priseretten i Christiansand i 1810, og som nå ventet på fornyet behandling og rettskjennelse ved overadmiralitetsretten i Christiania. Briggen 'Joseph' av Boston, ført av kaptein Turner, var ett av skipene som først ble frikjent i priseretten i Christiansand, men som senere ble stevnet inn for overadmiralitetsretten i Christiania etter en apell fra kaperne. Men etter også å ha blitt frikjent i Christiania i mars 1810 (se tabell i Budstikka 25(2):18. 2020) kunne skipet sette kursen for England med bl. a. viktig utgående korrespondanse som hadde hopet seg opp i Christiansand. Brevomslaget (se illustrasjon) er påført teksten 'forwarded Liverpool 19 April' som viser at brevet er blitt overdratt til en ny befrakter over Atlanteren på nevnte dato. Av brevinnholdet fremgår at 'Mr. Charles L. Smith selv vil kunne berette om hva som har skjedd med de amerikanske skipene i Norge ved sin ankomst til Philadelphia'. Dette har jeg tolket dithen at også kureren – med brevet – har lykket i å 'ombooke' til skipet som gikk fra Liverpool direkte til Philadelphia allerede i april. Etter en gjennomgang av diverse digitaliserte avisnotiser lyktes det meg til slutt å finne et skip som matchet mine antagelser. Skipet het 'Globe' og seilte fra Liverpool 24 april med ankomst i havnen i Philadelphia 14 Juni etter 48 dager på sjøen. Brevet er etter ankomst påført et rødt sirhulært portostempel med tallet '6' og mangler håndskrevne portopåtegninger, som ville ha indikert en viderebefordring med den amerikanske innenlandsposten; taksten 6 cent samsvarer med at brevet er taksert for utlevering i havnen, dette i henhold til innenlandske portotakster av 2. mars 1799 der taksten for et brev fra England som ble kvittert ut direkte i en amerikansk havn, var satt til 6 cent, hvorav 2 cent i gebyr til skipsføreren.

Brevet er skrevet og sendt av supercargo Dedrick Heydorn i Christiansand, sendt med kurer Charles L. Smith på handelsskipet Joseph (Eck) til England; dette framkommer av brevinnholdet og av påtegningen 'C. L. Smith pr Joseph (Eck)' i nedre venstre hjørne på brevfronten. På baksiden av brevomslaget er angitt at brevet er mottatt i Philadelphia 14 juni.

Objekt 4. Brev datert Bergen 11 Januar 1812 adressert til Providence, Rhode Island, sendt med amerikansk handelsskip via England til New York og transittstemplet 'NEW YORK 2 AUG' ved postkontoret der; fra New York videresendt med den amerikanske innenlandsposten til adressaten i Providence, hvor brevet er mottatt 3 August 1812.

Brev fra handelshuset Herman Janson & Søn i Bergen, bragt med privat amerikansk handelsskip fra Bergen via Balticum og retur via England (Liverpool) til New York (se tekst nedenfor), etter ankomst i New York stemplet 'SHIP' (for skipsbrev) og cds 'NEW YORK 2 AUG' ved postkontoret der; brevet er påført porto '53' med blyant, som forteller at brevet er trippel-'ratet' (med 3 brevark) og sendt med den amerikanske innenlandsposten over en distanse på 150 – 300 miles til mottageren (17 cent x 3 = 51 cent, pluss 2 cent i gebyr til skipsføreren, totalt 53 cent. Avstanden fra New York til Providence er ca. 180 miles (320 km). På baksiden av brevomslaget er anført datoene for avsendelse fra Bergen ('11 Janry') og mottagelse ('Rec.(eived) 3. August' 1812) i Providence; den lange transporttiden på hele 204 dager forteller at brevet har vært med på en lengre rundreise før returen til New York. Dette sammenfaller med opplysninger hentet fra 'Lang & Turner's Marine List' publisert i avisen New-York-Gazette 3. august 1812, hvor det meddeles at skipet 'Rising Sun' av Baltimore, ført av kaptein Borni, som hadde levert ballast i Balticum, ankom New York dagen i forveien etter å ha brukt 38 dager over sjøen fra Liverpool. Brevet er trolig blitt plukket opp i Bergen allerede på skipets utreise og mulige besøk her, som vil kunne forklare den sene 'postgangen' på hele 204 dager fra avsender til mottager.

Objekt 5. Brev datert Bergen 7 Mars 1812 adressert til Providence, Rhode Island, sendt med amerikansk handelsskip via England til Boston og transittstemplet 'BOSTON - MS 25 JUL' ved postkontoret der; fra Boston videresendt med den amerikanske innenlandsposten til adressaten i Providence, hvor brevet er mottatt 25 Juli 1812.

Brev fra handelshuset Herman Janson & Søn i Bergen, påført 'Pr Union' på brevfronten. Skipet 'Union' antas å være skipet som har plukket opp brevet i Bergen og tatt det med på reise til Gøteborg hvor det trolig har blitt utvekslet med kaptein Standley på briggen 'Alexander', som ifølge en notis i avisen Boston Gazette var eneste aktuelle skip fra Europa som ankom havnen i Boston i perioden 24. til 25. juli; briggen 'Alexander' ankom Boston 24. juli etter 55 dager på sjøen (fra Gøteborg); ved ankomst i Boston stemplet 'SHIP' (skipsbrev) og BOSTON-MS JUL 25' (cds no. 3, brukt i perioden fra 19. april 1809 til 10. juni 1813), og påført portotall '42'; på baksiden av brevomslaget anført 'Hermann D. Janson from Bergen, Dated 7 March Rec. 25 July 1812'; brevet er quadrippel-'ratet' (10 cent x 4) (4 brevark), pluss 2 cent til skipsføreren = totalt 42 cent for befording over en distanse på 40 - 90 miles. Providence i Rhode Island ligger 45 miles (66 km) SW for Boston.

I en avisnotis fremgår at briggen «Union» av Providence allerede 3 år tidligere - i november 1809 – var blitt observert ute i Atlanteren på vei til Norge. Kan skipet allerede i 1809 ha hatt kontrakt og utveksling av varer med handelshuset H. Janson & Co. i Bergen? (se omtale av det bergenske handelshuset i Del 1. av artikkelen).

Objekt 6. Brev datert Bergen 31 oktober 1812 adressert til Providence, Rhode Island, sendt med amerikansk handelsskip via England til New York og transittstemplet 'NEW YORK 8 MAR' ved ankomst til det amerikanske kontinent; fra New York med den amerikanske innenlandsposten til adressaten i Providence, hvor brevet er mottatt 11 Mars 1813.

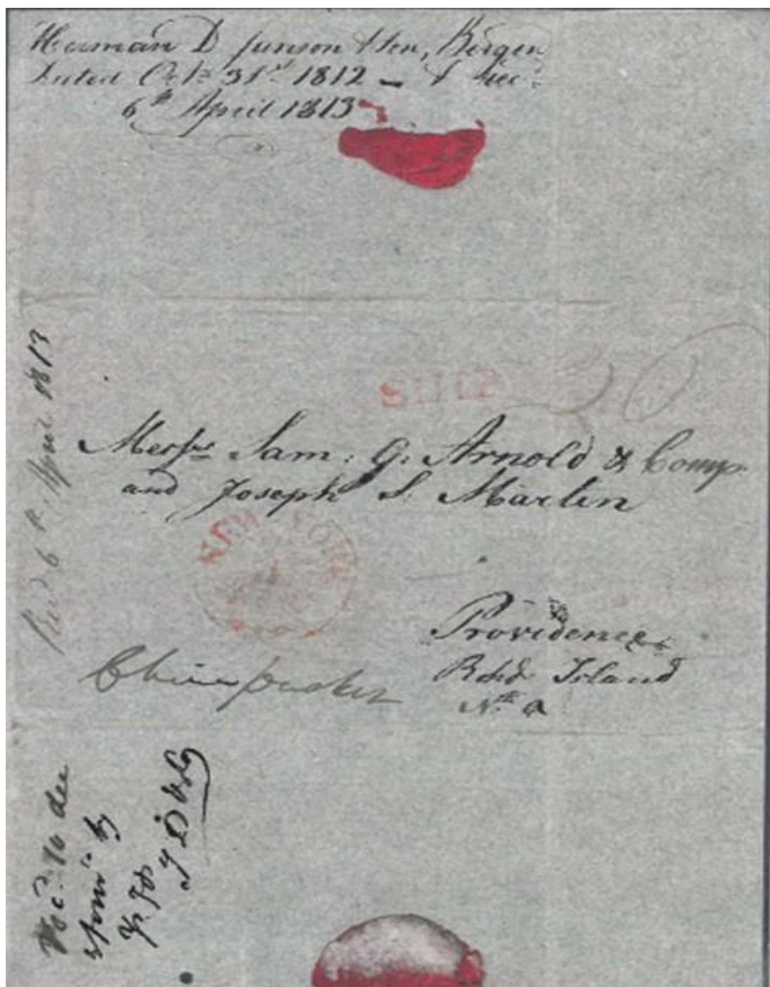

Brev fra handelshuset Herman Janson & Søn i Bergen, på brevfronten påført 'pr. Hebe', trolig påført i England, og arkivpåskriftene Janson & Søn Bergen dated 31st October 1812' og 'Rec.(eived) 11th March 1813', videre stemplene 'SHIP' (skipsbrev) og 'NEW YORK 8 MAR' i rødt, og portotal 36 (svakt) med fettstift, som alle er påført ved postkontoret i Boston etter ankomsten til det amerikanske kontinentet; portotaksten 36 cent forteller at brevet er taksert til dobbelt porto (to brevark) for innenlands brevforsendelse over en distanse på 150 - 300 miles (17 cents x 2), pluss 2 cent i gebyr til kapteinen = totalt '36' cent. Providence, Rhode Island, ligger 180 miles (ca 320 km) NW for New York.

Om skipene 'Hebe, ført av kaptein Ogle, og 'China Packet', ført av kaptein Williamson, begge av Philadelphia, som bragte dette og neste objekt (objekt 7) den siste (eller hele?) etappen av postveien til adressaten i Providence, ble avseilingene fra henholdsvis Gravesend (ved munningen av Themsen utenfor London) og London (Downs) foregrepet på denne måten i en notis i avisen Repertory den 6. mars 1813:

'PORT OF NEW YORK. - MARCH 6. - Arrived, ship Mary, (capt.) Terry, 42 days from the Downs (SØ England ved engelske kanal). Sailed Jan. 18th, in co.(mpany) with brig Latona, for Boston. Left at Gravesend, ship Hebe, (capt.) Ogle, of Philad. and brig Isabella, (capt.) Newcomb, for New York, in a few days. At London, ship United States, for Norfolk; China Packet, of Philad.for N. York; and Laura, (capt.) Lambert, all to sail in few days for New York.'

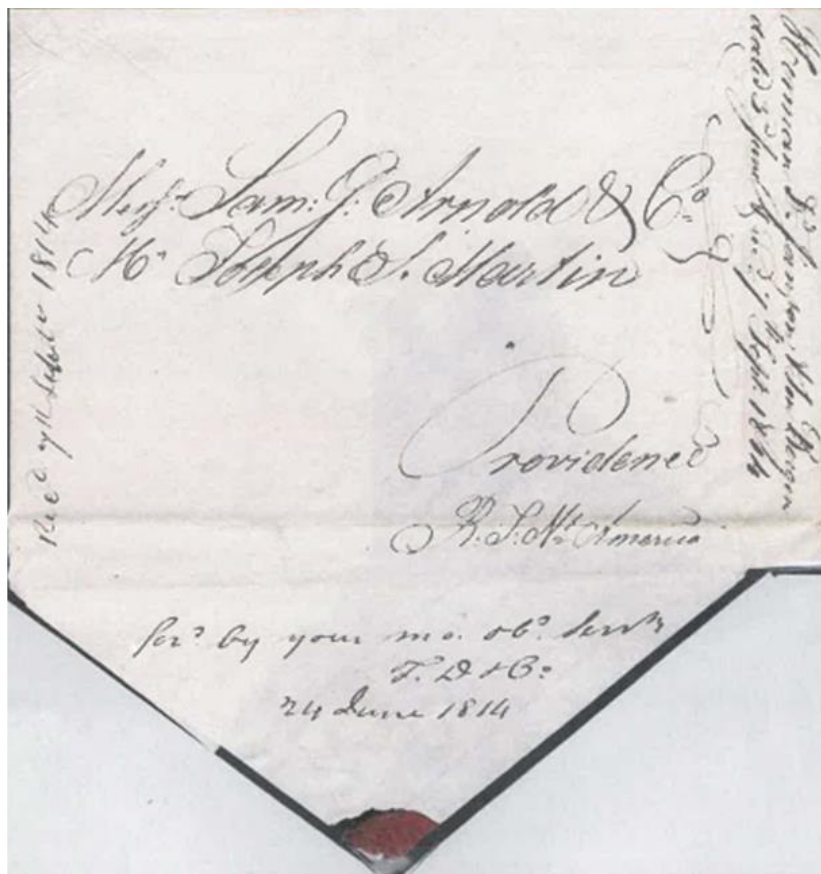
Objekt 7. Brev datert Bergen 31 oktober 1812 adressert til Providence, Rhode Island, sendt med amerikansk handelsskip via England til New York og transittstemplet 'NEW YORK 4 APR' ved ankomst til det amerikanske kontinentet; fra New York med den amerikanske innenlandsposten til adressaten i Providence, hvor brevet er mottatt 6 April.

Brev fra handelshuset Herman Janson & Søn i Bergen, befordret med ukjent handelsskip til London og fra London til New York med det amerikanske handelsskipet 'China Packet', som anført i nedre venstre hjørne på brevomslaget; etter skipets ankomst i New York 3. april 1813 er brevet avlevert til postkontoret for taksering og stempling; her stemplet 'SHIP' (for skipsbrev) og 'NEW YORK 4 APR' og taksert med dobbel porto (portotal 36' påført med blyant på brevfronten) for innenlands befordring av 2 brevark (17 cent x 2) over en distanse på 150 - 300 miles, pluss 2 cent i gebyr til kapteinen = totalt 36 cent. Providence, Rhode Island, ligger 180 miles (ca 320 km) NW for New York. På baksiden av brevomslaget er anført 'Hermann D. Janson & Søn Bergen dated Octr 31st 1812' og 'Rec.(eived) 6 April 1813' og 'Rec.d 10 dec. forw. by yr.I. D. & Co' som trolig henviser til 'forwarding agent' i England, som mottok brevet 10 desember 1812 og sørget for viderebefordring av brevet over Atlanteren. En notis i avisen 'Repertory' den 4. april 1813 bekrefter 'China Packet' sin ankomst til New York:

'PORT OF NEW YORK - APRIL 3. - Arrived, Also - ship China Packet, Williamson, of Phillad., 62 days from London, in ballast. On Wednesday last, was boarded by the British sloop of war Atlanta, and was informed that they had burnt, a few days previous, two coasters. The Dublin 74 was in co. The boarding officer said it was their intention to cruise off the Sound.'

Objekt 8. Brev datert Bergen 3 Juni 1814 adressert til Providence, Rhode Island, sendt via Forwarding Agent 24 Juni til Providence, hvor brevet er mottatt 1 September 1814.

Objekt 9. Brev datert Bergen 17 Oktober 1817 adressert til Providence, Rhode Island, sendt med amerikansk handelsskip via Gøteborg til Boston og transittstemplet 'BOSTON MS 2 JUL' ved postkontoret, fra Boston befordret med den amerikanske innenlandsposten til adressaten i Providence, hvor brevet er mottatt 2 Juli 1818.

En stor takk rettes til Finn Aune, Tom Komnæs og Wilfred Wasenden for tilgang til objekter som omtales i artikkelen, og til Mark Schwartz, Massachusetts, for informasjon om nettstedet GenealogyBank.com og verdifull hjelp med å hente ut opplysninger fra eldre amerikanske aviser.

Kilder: I tillegg til kildene angitt etter 1. del i Budstikka nr. 2, juni 2020, s.22, kommer flg.:
 'The Repertory & General Advisor' 1812
 'The Repertory' 1813

Brev fra handelshuset H. Janson & Søn i Bergen, bragt med kurer på ukjent amerikansk handelsskip fra Bergen til Boston (?) med påskrift 'for(warde)d by your most ob. servant F. D. & Co 24 June 1814' på baksiden og 'Hermann D. Janson & Søn Bergen dated June 3rd 1814' og 'Rec.(eived) 1 September 1814' på forsiden. Brevet er avlevert privat til adressaten i Providence uten utleveringsgebyr i havnen. Det har ikke lykket meg å finne aktuelle skip som kan ha stått for brevbefordringen på sjøreisen fra Bergen.

Det siste amerika-brevet som tas med i denne oppsatsen er sendt en god stund etter at Napoleonskrigene i Europa og den amerikansk-engelske krigen var over. Ettersom brevet har en likeartet forsendelsesmåte som de øvrige brevene, og dessuten en interessant historie å fortelle, har jeg valgt å ta med brevet.

Brev fra handelshuset H. Janson & Søn i Bergen, med påtegning 'per brig. Helen/ Capt. Jos. I. Curtis' og 'rec. July 2. 1818' (ved ankomst i Providence) på brevfronten. Om briggen 'Helen' av Boston, ført av kaptein Curtis, vet vi at skipet ankom Boston 1. juli 1818; brevet er her innlevert ved postkontoret neste dag og stemplet 'SHIP' (skipsbrev) og cds 'BOSTON / JUL 2 / MS' i rødt og satt i porto med '22' cent påført brevfronten med blekk; portotaksten bekrefter at brevet er satt i dobbel porto (10 cent x 2) (inneholder to brevark) for befordring over en distanse på 30 – 80 miles, pluss 2 cent i gebyr til kapteinen = totalt '22'cent (i henhold til portotakst for den amerikanske innenlandsposten av 1. mai 1816). Avstanden fra Boston til Providence er ca. 45 miles (66 km). Brevet er blitt plukket opp i Bergen på skipets utreise, hvor skipet var innom både Bergen og Christiansand (se notis fra Boston Gazette' av 1. juli 1818' nedenfor).

Mannskapet på briggen «Helen» av Boston hadde en høyst dramatisk opplevelse da skipet befant seg i Bergen i desember 1817 på utreise til Gøteborg (?) Noe av reisen og opplevelsen i Bergen (som var tidligere ukjent for meg) gjengis her på originalspråket:

'Boston Gazette' - WEDNESDAY, July 1 - ARRIVED, brig. Helen, (capt.) Curtis, 65 days from Gottenburg, cargo 100 bbls. alum, and 4357 bars and 155 bundles iron. - Left at Christiansand, about 1st April, brig. Dion, (captain) Picker, of Portsmouth, repairing and would probably sail about the 1st May.

- At Bergen, Dutch ship Zoeplæ, (captain) Marozelman, mentioned as having left the Texel, for Philadelphia, with 500 German passengers and returned. - In Dec. she left the Texel again, and in about 3 weeks, arrived at Bergen with the loss of all her masts and bowsprit - about 100 passengers had died, and the remainder were supported by the charity of the Norwegian government and citizens".'

Det er rimelig å anta at denne hendelsen har bidratt noe til den særdeles trege 'postgangen' for brevet på hele 255 dager fra Bergen via Østersjøen ? og Sverige til Providence. Men returen fra Gøteborg til Providence (på 65 dager) gikk tilsynelatende helt etter planen.

GYLDAHL & HANSEN A/S av Tore Haga

Avvikende følgebrev er strålende morsomt. Nå har jeg fått tak i ett som på flere punkter skiller seg fra sine samtidige. Tja - samtidige og samtidige, dette eksemplaret er postgått 8 X 17, men mangler trykningsdata. Alle øvrige følgebrev jeg har fra og med Juni 1899 og til nødtrykkene på 1940-tallet, har trykningsdata, så dette var et uventet avvik. Se fig. 1.

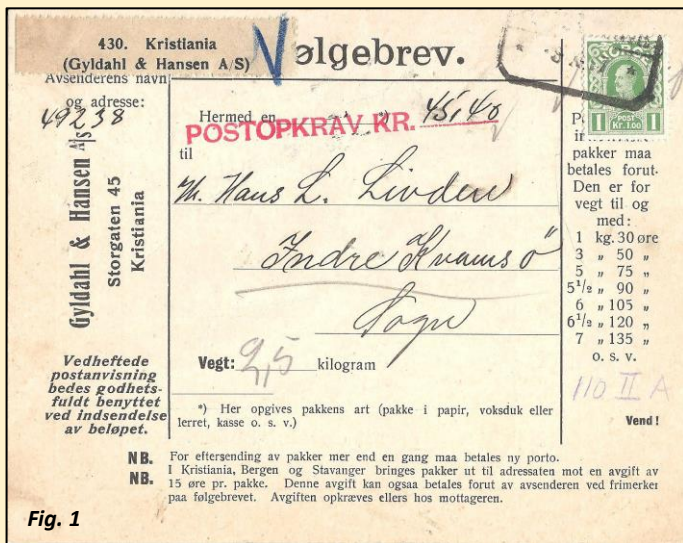

Fig. 1

Ser man først på utformingen av **Følgebrev**, ligner denne til forveksling det som var i bruk i perioden f.o.m. juli 1914 til litt ut i 1922. Imidlertid er denne utformingen litt annerledes, spesielt bokstaven **g**. Den typen som er brukt her, er annerledes enn på alle øvrige følgebrev jeg har i denne perioden. Se sammenligning i fig. 2.

Fig. 2

Skal vi forsøke å komme frem til en nærmere tidfesting, kan vi se på de teksten bak de to NB nederst, samt teksten på baksiden, fig. 3.

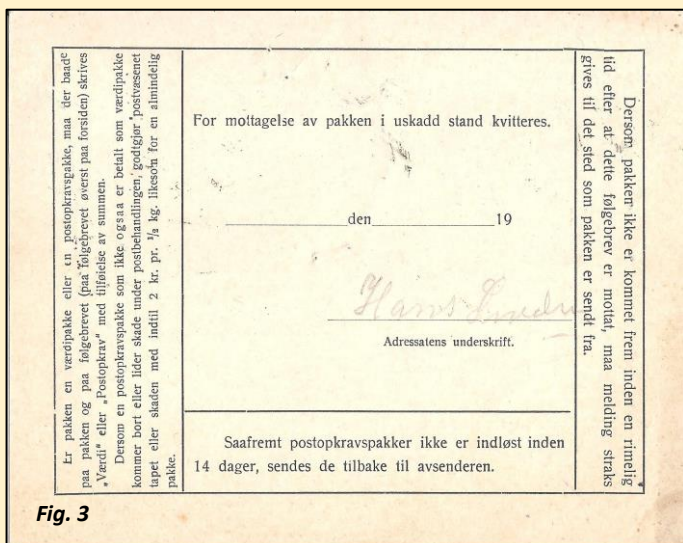

Fig. 3

Ordlyden i disse snevrer det aktuelle tidsrommet kraftig inn. Av de trykningene jeg har, er det bare Juli 1916 som på begge disse stedene har samme ordlyd som følgebrevet fra Gyldahl & Hansen A/S. Trykning Mars 1916 stemmer ingen av stedene,

mens trykning Decbr. 1916 stemmer på forsiden, men ikke på baksiden. Senere trykninger avviker stadig mer. Et sted mellom mars og desember 1916 må dette følgebrevet være trykt. Det må også bemerkes at linjeringen er annerledes på dette eksemplaret enn på Juli 1916 (og Decbr. 1916). Apropos linjer - alle øvrige følgebrev jeg har fra og med 1911 og langt, langt forbi 1916, har på venstre side tre, senere fire, linjer der avsenders navn og adresse skulle skrives. Tilsvarende sted på dette følgebrevet har påfallende nok ingen linjer. Det finnes andre, mindre påfallende detaljer som ikke går inn på her, men det kan påpekes at mens det normale er at forsiden og baksiden er trykt opp-ned i forhold til hverandre, såkalt stolpet trykk, er det aktuelle eksemplaret trykt samme vei på de to sidene.

Noe annet uvanlig med dette følgebrevet er at det er så sterkt preget av avsenderen. Det er forsåvidt ikke ukjent ellers at en avsender har fått påtrykt sitt navn og adresse, men det har i observerte tilfelle skjedd langs eller på tvers av avsenderlinjene. Mer uvanlig er det at også registernummer-etiketten bærer avsenders navn. Slikt har jeg sett bare en gang ellers, på flere følgebrev fra Utstyrmagasinet i 1950. Foretak som hadde mange distansesalg, kunne spare Posten for en del tid på denne måten, muligens mot rabatt. Det mest interessante er likevel påtrykket om "Vedheftede postanvisning ...". Hvordan postanvisningen var vedheftet følgebrevet, vites ikke, men dette foregriper på en måte det som skulle komme to år senere, nemlig Bl. 301, som ble tatt i bruk f.o.m. 1.7.1919, og som besto av to deler; følgebrev og postanvisning.

Samlet sett får de ulike avvikene fra en normal Bl. 72 meg til å spekulere på om vi her har å gjøre med en spesialtrykning for Gyldahl & Hansen A/S. Mange år senere, etter innføring av oppkravsfølgebrev med innbetaling via postgiro, kunne Bl. 563 fås som spesialtrykning, Bl. 563 sp., tilpasset kundens, altså avsenderens, behov. Det er naturligvis ikke selvsagt at slikt kunne ordnes med Bl. 72 i 1916, men umulig tror jeg neppe det var.

Det skulle være veldig interessant å få vite om det finnes andre slike eksemplarer.

Redaktøren er alltid nysgjerrig på personer og firmaer som omtales i artikler. Helt uten at det har noe å gjøre med innholdet i artikkelen. Et søk på Nasjonalbiblioteket på firmanavnet fant mange avisannonser for en forretning i Storgaten 45 i Kristiania. Men også en sak som først ble omtalt i Handels og Sjøfartstidende og her i klipp fra Søndre Trondhjems Amtstidende 29.1.1915:

50-mandsutvalget i Handelsstanden fant det berettiget å betegne Gyldahl & Hansens her foreliggende reklame som "humbug" og at Gyldahl & Hansens form for reklame er en art av illoyal konkurrance. Avisen har ved tidligere leiligheter gjort publikum oppmerksom på slike foretelser som bruk av ordet gratis.

BUDSTIKKA

mottar trykningsbidrag fra følgende firmaer

Skanfils Moldenhauer-auksjon

Kjell Germeten AS

Posten Norge, Frimerketjenesten

Skanfil auksjoner AS

Norsk Posthistorisk Selskap takker for bidragene.

1256 360 964

105 146 1838 180 874

3152 3966 4132 4745 4181 4547 4661

Skanfils Vårauksjon 2022

21. - 24. april 2022 online

 SKANFIL
Auksjoner as

www.skanfil.no

INTERNASJONAL **AUKSJON 97**

*Mrs. Hans Kjerfve
Lerum
Norge*

KJELL GERMETEN AS

Fredag 20.- og
lørdag 21. november 2020

Scandic Solli Hotel
Parkveien 68 OSLO

 posten

Mangler du noe til samlingen?

Besøk vår nettbutikk.

 posten.no/frimerkebutikken

743 847 838

136 836 837

Skanfils Heureka-auksjon 22

Lørdag 18. juni 2022 kl. 10.00

Auksjonen avholdes på Stølsmyr 24, 5542 Karmsund

 SKANFIL
Auksjoner as

 Heureka
-ing fort det!

www.skanfil.no / 52 70 39 40 / skanfil@skanfil.no